ΤΟ ΦΥΛΛΟ ΔΡΑΧ. 1.25

ΜΟΥΣΑ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ — ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ ΣΥΝΕΡΓΑΤΩΝ
ΠΟΙΗΣΗ — ΔΙΗΓΗΜΑ — ΚΡΙΤΙΚΗ — ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ — ΘΕΑΤΡΟ — ΜΟΥΣΙΚΗ

ΧΡΟΝΟΣ Β΄ — ΦΥΛΛΟ 7 (19) — ΑΘΗΝΑ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1922

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ: Λίλια, καὶ πάλι ἀνθίζουν τὰ τριαντάφυλλα...—Μὴ μοῦ μιλᾶς...
ΓΕΡΑΣ. ΣΠΑΤΑΛΑΣ: Ἡ ζωή μου.
ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ: Ὁ Τεμπέλης.
Γ. Θ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ: Γραμμένα τὸν Ἀπρίλη.
ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΚΡΙΔΗΣ: Τοῦ φθινοπώρου τὰ τετράστιχα.
ΑΛΕΚΟΣ ΔΡΑΚΟΣ: Taberna Bohemica.
Α. Δ. ΠΑΠΑΔΗΜΑΣ: Γκρίζες μέρες.
ΠΑΝΟΣ Ν. ΚΑΡΑΒΙΑΣ: Βραδυνὸς περίπατος.
MAURICE MAETERLINCK: Οἱ τυφλοί.
ΦΑΝΗΣ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ: «Διάλογοι».
JULIUS HART: Πάνω ἀπὸ κρύα καὶ σκοτεινὰ νερά..
CHRISTIAN MORGENSTERN: Συνάντηση.
JEAN MORÉAS: Conte d' amour (II, VII).
Μ. ΒΑΛΣΑΣ: Ὑποκειμενικὴ καὶ ἀντικειμενικὴ δημιουργία.
FIERENS — GEVAERT: Τὰ νεανικὰ χρόνια τοῦ Βὰν Νιύκ.
ΝΑΣΟΣ ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ: Θ. Λασκαρίδης.

Θέατρο — Καινούρια βιβλία — Σημειώματα.

Κάθε σχετικὸ μὲ τὴ Σύνταξη καὶ τὴ Διαχείριση τῆς «Μούσας» στέλνεται: 6 β΄ ὁδὸς Δραγατσανίου

ΜΟΥΣΑ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ — ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ ΣΥΝΕΡΓΑΤΩΝ

ΠΟΙΗΣΗ — ΔΙΗΓΗΜΑ — ΚΡΙΤΙΚΗ — ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ — ΘΕΑΤΡΟ — ΜΟΥΣΙΚΗ

ΧΡΟΝΟΣ Β΄ — ΦΥΛΛΟ 7 (19) — ΑΘΗΝΑ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1922

ΛΙΛΙΑ, ΚΑΙ ΠΑΛΙ ΑΝΘΙΖΟΥΝ ΤΑ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΑ...

Λίλια, καὶ πάλι ἀνθίζουν τὰ τριαντάφυλλα
Μὲς στὶς βραγιές, ποὺ ἀρώματα ἀνασαίνουνε
Καὶ τὰ λουλούδια ἀνοίγουν σὰ ματόκλαδα,
Ποὺ εἶχε κλεισμένα βάρυπνα ὁ χειμῶνας.

Λίλια, στὸ ἀντικρυνὸ βουνὸ σὰν ὅραμα
Λαμπρό, κοίτα τὴν ἄνοιξη ποὺ ἐπρόβαλε
Καὶ τὴν ψυχρὴ λευκότητα ποὺ ἐφαίδρυνε
Τὸ πράσινο χαμόγελο τῆς χλόης.

Λίλια, τὰ χελιδόνια πάλι πρόσχαρα
Στὴ στέγη μας τριγύρω φτερουγίζουνε
Καὶ χτίζουν τὶς φωλιές τους γιὰ νὰ πλέξουνε
Τὸ δίχτυ τοῦ ἀνοιξιάτικου ἔρωτά τους.

Λίλια, κοιτώντας γύρω, μὴ θαμπώνεσαι,
Γιατί 'ναι καὶ ἡ ἀγάπη μας μιὰν ἄνοιξη,
Μιὰν ἄνοιξη, ποὺ τ' ἄνθη της δὲ μάρανε
Φθινόπωρο κανένα, οὔτε χειμῶνας!

ΜΗ ΜΟΥ ΜΙΛΑΣ...

Μὴ μοῦ μιλᾶς, μόνο ἄσε με τὰ μάτια σου
Νὰ βλέπω ἐκστατικός· ὅταν δακρύζουνε,
Εἶναι γιὰ μένα ἡ ἄφωνη ἱκεσία τους,
Σὰν ἀηδονιοῦ κελαΐδισμα στὴ νύχτα.

Ὅταν σωπαίνεις καὶ τὸ πλάνο ἀνθόγελο
Τῶν ὄλβιων στοχασμῶν σου ἀναριπίζει με,
Σάμπως νὰ μοῦ μιλᾶνε χείλη ἀθώρητα
Στῶν πόθων τῶν ἀνείπωτων τὴ γλῶσσα.

Μὴ μοῦ μιλᾶς, μόνο ἄφησε τὴ σκέψη μου
Σὲ βύθη μαγεμένα νὰ ἐνωτίζεται
Τὰ μυστικά, ποὺ λένε οἱ Καρυάτιδες
Καὶ τῶν παραμυθιῶν οἱ ἐράσμιες κόρες.

Μὴ μοῦ μιλᾶς, μὲ φτάνει ὅταν τὰ χείλη σου
Τρέμουνε ἀπὸ τὴν ἄφωνη λαχτάρα σου—
Κανεὶς ποιητὴς τὸν ἔρωτα δὲν ἔψαλε
Καθὼς ἐσύ, στὴ λύρα τῆς σιωπῆς σου!

ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ

Η ΖΩΗ ΜΟΥ

Καθὼς ποτάμι, αἰστάνομαι, εἶναι ἡ ζήση μου:
Πότε σιγὸ κυλάει, πότε μὲ μάνητα,
Πότε ρηχὸ καὶ πότε πλημμυρίζοντας
Δέντρα, καλύβια σέρνοντας·

Ἔτσι στιγμὲς ὀγκώνονται τὰ ρεῖθρα του
Καὶ δὲ ρωτάει γιὰ βλάβες καὶ γιὰ ὠφέλιμα·
Ἕνα τὸ σέρνει ἀνίκητα: τὸ δρόμο του
Νὰ μὴ ἀντισκόφτη ἐμπόδιο.

Κι' ἄλλοτε ἀπὸ γκρεμὰ περνάει καὶ φάραγγες,
Καὶ σὰ λάμα ἀργυρὴ βαθειὰ στὶς κλεῖσουρες
Κόβει, ὅλο κόβει τὰ βουνά, καὶ ρίχνεται
Σὲ καταράχτες, σ' ἄχανα.

Καὶ πότε σ' ἁπλωσιὲς κυλάει γαλήνιο,
Καὶ στὶς ὄχτες του οἱ πλάτανοι, ποὺ νείρονται,
Κ' οἱ λεῦκες οἱ ἀργυρές, ρίχτουν τοὺς ἴσκιους τους
Σὰ δροσερὰ φιλήματα.

Κι' ἄλλοτε τρέχει σὰ γαλάζιο κρύσταλλο·
Πότε βαθειά του νέφια ταξειδεύουνε·
Πότε θολό, καὶ κρύβει μὲς στὸ ρέμα του
Βροχές, ἀνέμους, σίφουνες.

Κι' ὤ! τί γλυκὰ ποὺ καθρεφτίζει μέσα του
Τῆς Χαραυγῆς τὸ ροδαλὸ χαμόγελο,
Τῆς Δύσης τὰ γιουλένια ἀνατριχιάσματα,
Τῆς νύχτας τὸ ἀσημόλουσμα!

Ἔτσι μοιάζει κ' ἡ ζήση μου! Ἀπαράλλαχτη
Κυματιστὸ ποτάμι: πότε γρήγορο,
Πότε σιγό· πλημμυριστό, λιγόνερο,
Σὲ γκρεμὰ καὶ σὲ ἰσώματα,

Ξάστερο καὶ θολό, σὲ βράχους ἄγριους,
Σὲ βαθύβλαστους κάμπους ἁπαλώτατους,
Ἐρωτιάρικο, ὀργίλο: τρέχει ἀδιάκοπα
Στὴν ἀγκαλιὰ τῆς θάλασσας.

Καὶ πότε βγάζει βόγκους, πότε ψίθυρο
Χαϊδευτικό, θρηνητικό, ἀνερμήνευτο,
Κι' ὁ διαβάτης γλυκὰ γρικάει, στὶς ὄχτες του
Πλαγιάζοντας, τὸ φλοΐσβο του.

ΓΕΡΑΣ. ΣΠΑΤΑΛΑΣ

Τ' ΑΛΟΓΑ ΚΑΙ ΤΑ ΛΟΓΙΚΑ

Ο ΤΕΜΠΕΛΗΣ

Ὁ Τεμπέλης στέκει ὀρθὸς ἀπόξω σὲ μιὰ πόρτα, κάμποσα λεφτά· νυστάζει καὶ κοιμᾶται. Κουράστηκε πολύ. Δούλευε ὁλημέρα. Κι' αὐτὴ τὴν ὥρα, ποῦ εἶναι γιὰ νὰ γυρίσῃ στὸ φαΐ καὶ στὴν ἀνάπαψή του, δουλειὰ πάλι! Καὶ δὲ φτάνει ἡ δουλειά· ξύλο καὶ βρισιά.

Ὅλα αὐτὰ ὅμως τώρα τἄχει ὁ Τεμπέλης λησμονήσῃ. Κοιμᾶται ὀρθὸς στὰ πόδια του· κοιμᾶται κι' ὀνειρεύεται. Γυρίζει στὰ ὡραῖα τὰ νειᾶτά του, καὶ τρέχει στὴν πατρίδα του μακρυά.

— Σιγά, σιγά.... μὴν κάνῃς ἔτσι.... Δὲ θέλω νᾶσαι ἀψύθυμος..... Σὲ ξέρω τί παλληκάρι εἶσαι..... ποιὸς λέει ὄχι; Νὰ πάλι, ἔπεσες στὴν τρεχάλα σὰ θεριό.... Θὰ σὲ μαλλώσω! Ἄκουσες; Καὶ στ' ἀγκωνάρι τώρα γύρισες ἀπότομα.... πῆγες νὰ μὲ γκρεμίσῃς!... Τὸ ξέρω, δὲν τὄκαμες ξεπίτηδες.... Τὄκαμες γιὰ καλό.... Ἔτσι γειά σου, ἥσυχα, στρωτά.... Λίγο ἀκόμα καὶ φτάσαμε.... ἔλα, δύναμη, δῶ στὴν κακοτοπιά! Ὤπ, χώπ! Νὰ μοῦ ζήσῃς, παλληκάρι μου! Σήμερα βγάλαμε πολλὴ δουλειά· δὲν πῆγε ἡ μέρα μας χαμένη.... πῶς; Ἕτοιμος γιὰ δρόμο πάλι; Ὄχι, ὄχι!.. Στάσου μιὰ στιγμή.... Τί λές; Ἤθελα νὰ τραβήξω ἕνα ποπῆρι.... κουράστηκα..... Ἔννοια σου, κ' ἐσένα σπίτι σὲ περιμένει μπόλικο φαΐ. Λοιπόν, ἴσα, σιγὰ τὸ δρόμο μας! Δουλειά; Ὄχι δουλειὰ πιά.... Φαΐ κ' ὕπνο στὸ σπιτάκι μας.....

— Κοιμήθηκες, παλιάνθρωπε; Τεμπέλη!

Ὁ Τεμπέλης εἶχε τιναχτῇ μὲ μιὰ στὴν πλάτη ποῦ τὴν ἔφαγε γερή. Στὴν ἀρχὴ ἀπόρησε, πῶς ὕστερα ἀπὸ τόσα λόγια φιλικὰ τὸν ἔδερνε τ' ἀφεντικό του.... Μὰ γρήγορα κατάλαβε.... ἦταν ἄλλο τοῦτο ἀφεντικό....

— Ἔλα, δρόμο! Τσακίσου!

Ἄλλη τσουχτερὴ στὴν πλάτη. Ὁ τεμπέλης δὲν ἔνοιωθε τὶς βρισιὲς τ' ἀφεντικοῦ του· δὲν ἤξερε τὴ γλῶσσά του. Ἦταν Ἄγγλος ὁ Τεμπέλης. Καταλάβαινε ὅμως τὶς ξυλιὲς πολύ. Κ' ἐνῷ τώρα ἔτρεχε, πρόθυμος στὴ δουλειά του, καθὼς πάντα τὄκανε ὅσο εἶχε δύναμη, ἀπόροῦσε κ' ἔλεγε μὲ τὸ φτωχό του τὸ κεφάλι:

— Παράξενο μοῦ φαίνεται, γιατί χτυπάει.... Θέλει δουλειά; Φτάνει νὰ μοῦ τὸ πῇ. Τί ἀνάγκη νὰ μὲ δέρνῃ; Νομίζει πῶς θὰ μὲ κάμῃ προθυμότερο; Γελάστηκε πολύ.... Νὰ πάλι ξύλο! Τώρα θὰ δῇ.....

Ὁ Τεμπέλης στάθηκε. Βῆμα δὲν πάει πιά! Βρίζει τ' ἀφεντικό, φωνάζει, φοβερίζει, μὰ αὐτὸς δὲν ξέρει ἄλλο ἀπ' ἀγγλικά.... Λοιπὸν ἂς βρίζῃ, κι' ἂς φωνάζῃ, κι' ἂς χτυπάῃ.... Νὰ μάθῃ πὼς μὲ τὸ κακὸ δὲ γίνεται δουλειά.... Ὄχι, δὲ γίνεται δουλειά!

— Σ' ἔπιασε πάλι τὸ πεῖσμά σου, παλιάνθρωπε; λέει τ' ἀφεντικό. Νομίζεις πῶς θὰ σοῦ γίνῃ τὸ δικό σου; Νὰ λοιπόν! Νὰ καὶ τούτη, νὰ καὶ τὴν ἄλλη! Νά!

— Τί τόνε χτυπᾶς τὸν κακομοίρη τὸν Τεμπέλη; μιὰ φωνὴ μιλεῖ στ' ἀφεντικό. Γέρασε πιά, γέρασε!

Γυρίζει ὁ Τεμπέλης καὶ κυτάζει, μὰ δὲν καταλαβαίνει ἄλλο ἀπ' ἀγγλικά.

— Ποιός, αὐτὸς γέρασε; λέει τ' ἀφεντικό. Σοῦ λέω τὸ λοιπόν, τὸ κάνει πιτούτου, γιὰ νὰ μὲ φουρκίζῃ..... Ἄτιμε, νά, λοιπόν!

— Ὄχι, ὄχι!

Ὁ Τεμπέλης καταλαβαίνει πῶς λέει γι' αὐτὸν κάτι κακὸ τ' ἀφεντικό του, κι' αὐτὸ δὲν τὸ βαστάει. Τινάζει τὸ κεφάλι ἀπάνου κάτου γλήγορα-γοργά, καὶ θέλει μ' αὐτὸ νὰ διαμαρτυρηθῇ.

Ὄχι, ὄχι! Δὲ θέλει ὁ Τεμπέλης νὰ τόνε χτυπᾶνε χωρὶς λόγο. Γυρεύουνε δουλειά; Ἂς τὸ ποῦνε, ἂς τοῦ δώσουνε σημάδι, ἀφοῦ δὲ μιλᾶνε τ' ἀγγλικά. Ὄχι ὅμως ξύλο. Ὄχι, ὄχι!

Καὶ δός του τὸ κεφάλι, δός του ἀπάνου κάτου.

— Κύτα τον πῶς κάνει, ὁ ἄτιμος! λέει τ' ἀφεντικό.

— Τὸν κακομοίρη τὸν Τεμπέλη! λέει ἡ φωνή. Μὴν τόνε χτυπᾶς, κάμε μου τὴ χάρη.

— Καλὰ λοιπόν, ἂς γίνῃ κ' ἡ δική σου κι' αὐτεινοῦ ἡ χάρη. Δὲν τόνε χτυπάω.... νά, βλέπεις; Κίνησε μονάχος του!

Ὁ Τεμπέλης, μόλις ἔπαψε τὸ ξύλο, πῆρε δρόμο πάλι· τρέχει σὰν παλληκάρι!

— Σὲ ξέρω, βρέ, τοῦ λέει τ' ἀφεντικό του. Δὲ σ' ἔμαθα, νομίζεις; Ἄτιμε! Τὸ ξύλο, τὸ βρισίδι δὲν τ' ἀκοῦς· δὲν κάνεις τὸ θέλημα τ' ἀφεντικοῦ σου. Ἅμα ἀγαπᾶς ἐσύ, κάνεις δουλειά, ἅμα ἀγαπάω ἐγώ, δὲν κάνεις. Παλιάνθρωπε! Γι' αὐτὸ λοιπὸν θέλεις βρισιά. Γιατί βγῆκε, βρέ, τὸ βρισίδι καὶ τὸ ξύλο, ἔ; Γιὰ τοὺς παλιανθρώπους σὰν κ' ἐσένα. Τεμπέλη σ' ἔβγαλα, μὰ δὲν εἶσαι σὺ τεμπέλης μοναχά, εἶσαι καὶ παράξενος. Δὲν ἔχω δίκιο; Τί ἀποκρίνεσαι; Ἔχεις φιλότιμο σύ; Κ' ἐγὼ δὲν ἔχω, ρέ, φιλότιμο; Δὲ θέλω κ' ἐγὼ νὰ κάνω τὸ κέφι τὸ δικό μου; Δὲ θέλω νὰ σὲ δείρω, νὰ σὲ βρίσω—ἔτσι ἀπὸ φιλότιμο; Νά, τὸ λοιπόν! Νά, μὲς στὸ φιλότιμό σου! Νὰ καὶ στὴν παραξενειά σου! Παλιάνθρωπε, νὰ καὶ νά!

Ὁ τεμπέλης πέρασε πολλὲς φορὲς τὸ δρόμο ποῦ περνοῦσε τώρα· ἤτανε μιὰ σκληρὴ ἀνηφοριά, καὶ τὴν ἀνέβαινε μονόπνοα ὁ Τεμπέλης, σὰ νἄχε φτερά, ὄχι πόδια. Μόλις ὅμως ἔνοιωσε τὸ ξύλο, πάλι στάθηκε. Καὶ δός του τὸ κεφάλι.

Τὸ καλό, γιὰ τὸν Τεμπέλη, ποῦ στάθηκε ἴσια στὴν πόρτα, ποῦ τελείωνε ἡ δουλειά του. Ἐκεῖ ἤθελε καὶ τ' ἀφεντικό του νὰ σταθῇ. Ὁ Τεμπέλης τώρα ξεφυσοῦσε ἀπὸ τὴν κούραση. Κι' ὅλο γύριζε πίσω καὶ κυτοῦσε.

— Τί κυτάζεις, ρέ; εἶπε τ' ἀφεντικό του. Νομίζεις δὲ καταβαίνω πάλι; Παλιάνθρωπε! Μόλις ἔνοιωσες τὸ ξύλο, στάθηκες. Δὲν τὄκαμες γιατὶ ἔφτασες στὸ σκοπό σου, ὄχι, δὲν τὄκαμες γι' αὐτό. Τὄκαμες γιὰ τ' ἄλλο! Μὲ κατάλαβες; Παλιάνθρωπε! Γιατὶ σὲ χτύπησα.... πάλι κυτᾶς;

Ὅλο γύριζε ὁ Τεμπέλης καὶ κυτοῦσε. Τ' ἀφεντικό του, ἀπ' τὴν κακία του, τὸν ἄφινε ὅλο νὰ κυτάζῃ.

— Παράξενο πρᾶμα! συλλογιζόταν ὁ Τεμπέλης μὲ τὸ φτωχὸ κεφάλι του (μὰ συλλογιζόταν ἀγγλικά). Βλέπει πῶς τελείωσα τὴ δουλειά του, βλέπει πῶς σταμάτησα, τόση ὥρα ἀκίνητος· ἡ κατηφοριὰ μὲ τραβάει, δὲ μ' ἀφίνει νὰ ξεκουραστῶ λιγάκι, μοῦ κόβει τὴν πνοή.... τὰ γόνατά μου τρέμουνε.... χάθηκε ἕνα πετραδάκι;

Ὁ Τεμπέλης ὅλο ξεφυσάει. Τοῦρχεται νὰ σκάσῃ ἀπὸ τὴν κούραση, μὰ κι' ἀπὸ τὴ φούρκα του. Χάθηκε ἕνα πετραδάκι;

— Κύτα, κύτα ὅσο θέλεις! Πέτρα δὲ θὰ βάλω! Ὄχι, δὲ θὰ βάλω πέτρα! Δὲ θὰ γίνῃ τὸ δικό σου! Νὰ τὸ ξέρῃς αὐτό. Παλιάνθρωπε!

— Μπρρούτ! λέει ὁ Τεμπέλης· ἄλλο δὲ βαστάει πιά. Μπρρούτ!

— Τί εἶπες, ρὲ παλιάνθρωπε;

— Μπρρούτ! λέει ὁ Τεμπέλης πάλι.

Τὸ καλὸ εἶναι ποῦ τ' ἀφεντικό του δὲν ἤξερε ἀγγλικὰ καὶ δὲν κατάλαβε τοῦ Τεμπέλη τὴ βρισιά. Κι' ὅλο γύριζε πίσω ὁ Τεμπέλης καὶ κυτοῦσε. Καὶ πολεμοῦσε νὰ κρατηθῇ στὰ πόδια του, κι' ἀγκομαχοῦσε.

— Παλιάνθρωπε! ἔλεγε τ' ἀφεντικό του.

Ἦταν ὅμως καὶ λίγο παράξενο νὰ βρίζουν τὸν Τεμπέλη μ' ἀνθρωπινὴ βρισιά, κι' αὐτὸς νὰ μὴ μπορῇ νὰ βρίσῃ μὲ μιὰ βρισιὰ ἀλογίσια. Τ' ἀγγλικὰ δὲν ἤτανε γλῶσσα ποῦ νὰ φτάνῃ σ' αὐτὴν τὴν περίσταση.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΓΡΑΜΜΕΝΑ ΤΟΝ ΑΠΡΙΛΗ

Α

Κάποια χαρὰ στὴ γιορτινή, ποὔφεγγε ἡμέρα, ἐχύθη,
καὶ μ' ἔσπρωξαν, καὶ μ' ἔδιωξαν, φωνὲς ἀπ' ἄγρια πλήθη.

Τί κι' ἂν στὸ τζάμι μου, ἡ βουή, σπάει ἀπὸ πλήθη ἀνάξια;
Φέγγει ἡ σιωπὴ πιὸ ὑπέροχα σὲ κάποιους, κ' ἡ μονάξια.

Μονάχο κάποτε ψηλά, ἡ ἀλήθεια μ' εἶχε ἀφήσει,
κ' ἦταν τὸ φῶς μου σὰν ἐρμιὰ γεμάτη κυπαρίσσι.

Κ' εἶχε ἡ ψυχὴ κάθε στιγμή, βαθυά, τὸν ἴδιο ἀγῶνα,
πῶχει ὡς ποὺ νἄβγει φωτεινή, μὲς τὴ σπηλιὰ ἡ σταγόνα.

Τότε στὴ γλῶσσα τ' οὐρανοῦ, ἔσμιγε ἡ πίκρια μου, ὅση
μπορεῖ ἡ μονάξια κ' ἡ σιγή, γλυκειὰ ἁρμονία νὰ δόσει.

Μὰ τώρα λάμπει κάτωθε ὁ αἰθέρας, ποὺ κοιτάζω,
καὶ πάλλει ἀπὸ περάσματα φτερῶν τ' ἀχνὸ γαλάζο.

Τώρα πεθαίνει ἡ πίκρια μου. ὡς πάνω ἀπ' τ' ὥρμο στάρι
ἡ μέρα, ὠχραίνει ἕνα χρυσό, καλοκαιρνὸ φεγγάρι.

Σ' αὐτὴ τὴν ἄχραντη ἐρημιά, περνάει τὸ χελιδόνι
πάνω ἀπ' τὰ στάχυα τὰ ξανθά, ποὺ ὁ ἀγέρας χαμηλώνει.

Σ' αὐτὴ τὴν ἄχραντη ἐρημιά, φτάνει ἡ φωνὴ σβυσμένη
καμπάνας, πίσω ἀπ' τὶς μαβιὲς κατάχνιες ποὺ σημαίνει.

Πουλὶ μικρό, πουλὶ δειλό, φτέρωσε ἐδῶ καὶ σκίρτα,
ὅλη ἡ ψυχή σου, ἂν ξέφυγε σὲ μιὰ στροφὴ ἀπ' τὰ σμύρτα,

καὶ διάβη ὡς θρῆνος στὴν ἐρμιά, ἢ μὲς τὴ θύελλα τρέμει
τῶν τόνων, ποὺ κορύφωσαν τριγύρω μου οἱ ἀνέμοι.

Ἐδῶ ἡ ψυχή μου μοναχή, κάθε ἁρμονία συνάζει,
ποὺ ἁπλώνουν γύρω οἱ καταχνιές, σὰν οὐρανοὶ γαλάζοι.

Γ. Θ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΜΙΓΟΝΤΑΣ ΤΗΣ ΒΡΟΧΗΣ ΤΟ ΘΡΗΝΟ

ΤΟΥ ΦΟΙΝΟΠΩΡΟΥ ΤΑ ΤΕΤΡΑΣΤΙΧΑ

6

Γῆ κι' οὐρανὸς σμίγουν σ' ἀχνά, πνιχτά, σβυσμένα χρώματα
κ' ἡ καλαμιὰ στὸν ἄνεμο γέρνει σκυφτὸ κεφάλι,
καὶ μαδημένοι ἀπόγειραν οἱ ἀνθοὶ ψηλὰ στὰ ὑψώματα,
ὅσοι «δὲν ἔχουν ὄνομα κι' ἔχουν περίσσια κάλλη...»

7

Μ[illegible]ρα τὰ σύννεφα, μουντά, βαρὺς βραχνᾶς, ἁπλώσανε
καὶ σκέπ[illegible]σαν σὰ σάβανο τὴ γῆ σὲ ὀμίχλης ντῦμα,
τὰ πεῦκα ἕνα τ[illegible]ρεμούλιασμα βαθυὰ ὥς τὶς ρίζες νοιώσανε
κι' ἀνθίσαν κρινομπου[illegible]μπουκα στὸ ταραγμένο κῦμα.

8

Στὸ πρῶτο μήνυμα οἱ παλιοὶ καημοὶ [illegible]αναβλαστήσανε
κ' οἱ ἐλπίδες μαραθήκανε μὲς τὴν καρδιὰ τη[illegible] ἄδεια,
χαρὲς κι' ἀγάπες κι' ὄνειρα καὶ πόθοι ἐξεφυλλίσα[illegible]
Ὤ, ἐσεῖς γαλήνιοι στοχασμοὶ στὰ μαγεμένα βράδυα!

9

Πάντα στὰ μάγια σας ἐμπρὸς γονατισμένος νἄμενα,
γλυκές, ἀξέχαστες βραδυές: σὲ μιὰ λευκὴ βαρκούλα
μὲ τὸ φεγγάρι· τὰ νερὰ ἐξυπνοῦσε τὰ κοιμάμενα
μὲ τὴν ὁλόβαθη, ἁπαλὴ φωνή της μιὰ ξανθούλα.

10

Καὶ σεῖς πηγὲς κρουστάλλινες κι' ἀνθοσπαρμένα ρέματα,
—πόσες διαβήκαμε πλαγιὲς κρατούμενοι ἀπ' τὸ χέρι!—
γλυκὰ τραγούδια, αὐγές, γιορτὲς κι' ἐρωτικὰ γητέματα,
πικρὸ ποὺ ἡ πρώιμη χειμωνιὰ σᾶς ἔστησε καρτέρι!..

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΚΡΙΔΗΣ

TABERNA BOHEMICA

Γυρτοὶ στὸ κίτρινο τὸ φῶς καὶ τὴν τεφρὴν ὀμίχλη,
τὸ λιτὸ δεῖπνο θλιβερὰ καθένας ὡς κοιτάζει
τὴ θορυβώδη κίνηση γρικάει τῆς ταβέρνας,
ποὺ μὲ φωνὲς κι' ἀλλαλητὰ στὸ Βάκχο θυσιάζει.

Ὁ Μαὶτρ στὴν ἤρεμη θωριὰ ἔχει στυγνὴ μιὰ θλίψη,
στὶς ζοφερὲς γιὰ τὴ ζωὴ σκέψεις του βυθισμένος,
ὁ ἀναρχικὸς ὁ φοιτητής, ποὺ τρώει κοντά του ἀπ' ἄλλον,
κουνάει τὸ χέρι λέγωντας πὼς εἶνε ἀπελπισμένος.

Στὸ φῶς κοντὰ τὸ ρόλο του ὁ ἀρτίστας ἀπαγγέλει
δίπλα στὸ γέρω ρεζισὲρ ποὺ ὀρθὸς ἀποκοιμιέται
κι' ὁ Ἀλφόνσος λάγνες μολυβιὲς χαράζει στὸ καρνέ του,
τοῦ Ρέμπραντ κάποια ἐρωτικὴ σκηνὴ καθὼς θυμιέται.

Γυρτοὶ στὸ κίτρινο τὸ φῶς καὶ τὴν τεφρὴν ὀμίχλη,
«—Κρασί!» στὸν Πόθο λὲν γοργὰ οἱ διψασμένοι φίλοι
κι' ἐγὼ χαμένος στὴ σκιὰ καθὼς περνάει κοιτάζω,
στὴ λερωμένη του θωριὰ τοῦ Ντόριαν Γκρέϋ τὰ χείλη.

ΑΛΕΚΟΣ ΔΡΑΚΟΣ

ΓΚΡΙΖΕΣ ΜΕΡΕΣ

Ὁ δρόμος ποὺ ἔφερνε στὴν κλινική, πέρναγε μέσα ἀπὸ μιὰ συνοικία ἀτελείωτη, παληῶν ραγισμένων σπιτιῶν, ποὺ ἀπὸ τὴν πολυκαιρία φαίνονταν ὅτι εἶχαν πάρει μιὰ κλίση πλάγια, βαμμένων μὲ κόκκινο ξέθωρο χρῶμα, μὲ μπαλκόνια ξύλινα καὶ μὲ παραθυρόφυλλα σὰν ἕτοιμα νὰ πέσουν.. Ἔπειτα ἦταν μιὰ σειρὰ πετρωμένων χωραφιῶν, μιὰ φάμπρικα ποὺ ὁ καπνός της ἔβγαινε μέσα ἀπὸ μιὰ τεράστια καπνοδόχο, ἀνεβαίνοντας σὲ ψηλὰ σύγνεφα στὸν ἀέρα κι' ἔπειτα μέσα ἀπὸ ἕναν κῆπο ξεχώριζεν ἡ κλινική. Τὸ ἁμάξι πέρασε ἀπὸ τὴν παληὰ συνοικία, λιγόστεψε τὸ τρέξιμό του, ἐκεῖ ποὺ ὁ δρόμος ἦταν ἀνηφορικὸς καὶ σὲ λίγο στάθηκεν ὄξω ἀπὸ τὴν ΚΛΙΝΙΚΗ.

Ἡ μεγάλη σιδερένια πόρτα ἀνοίχτηκεν ἀπὸ τὸ γεροθυρωρό, τὸ πρόσωπο μιᾶς ΑΔΕΡΦΗΣ πρόβαλλε μέσα ἀπὸ τὸ θυρωρεῖο—κι' ἦρθανε κι' οἱ δυὸ κοντὰ στ' ἁμάξι.

Ὁ Πέτρος κατέβηκε πρῶτος. Ἡ ἀδερφή του τὸν ἔπιασε ἀπὸ τὸ χέρι καὶ μπήκανε μαζὺ στὴν κλινική. Φωνὲς πουλιῶν ἀκούονταν ἀπὸ τὰ ψηλὰ δέντρα καὶ οἱ πρῶτες ἀνοιξιάτικες μυροπνοές, ἔρχονταν ἀπὸ τὸν μεγάλον κῆπο μὲ τὰ φειδωτὰ δρομάκια.

— Ἐδῶ εἶνε σωστὴ ἄνοιξη, τοῦ εἶπεν ἡ ἀδερφή του.

Ὁ Πέτρος γύρισεν ἀργὰ τὸ βλέμμα γύρω δίχως ν' ἀποκριθεῖ.

Σὲ λίγο ἀνέβηκαν τὴ σκάλα καὶ μέσα ἀπὸ μιὰ σειρὰ τζαμόπορτες ποὺ ἀνοιγόκλιναν ἡ μιὰ πίσω ἀπὸ τὴν ἄλλη μπῆκαν στὴν κλινική.

Ἡσυχία ἦταν σκορπισμένη γύρω, μιὰ κρῦα ἀποκρουστικὴ ἡσυχία, ποὺ κυριαρχοῦσεν ὡς τὴν πειὸ ἀπόμακρη γωνιὰ τοῦ μεγάλου ἀντρέ. Ἐκεῖ ἔπεφτε τὸ ἀντίφεγγο τῶν χρωματιστῶν τζαμιῶν καὶ σχημάτιζε φωτισμένες βέργες.

Ὁ ἦχος μικρῆς καμπάνας ἀκούστηκε καὶ μιὰ συνοδεία ἀπὸ γιατροὺς καὶ δυὸ ΑΔΕΡΦΕΣ, ποὺ ἔσερναν ἕνα χειρουργικὸ τραπεζίδιο πέρασε..

Ἔπειτα ἔσβησαν ὅλα στὸ μακρυνὸν ἀντρέ. — — — —

Ὁ Πέτρος γύρισε καὶ κοίταξε τὸ θάλαμο, ποὺ τὸν ἔφερεν ἡ ΑΔΕΡΦΗ. Ἦταν τέσσερα κρεββάτια γύρω, εἶχε δυὸ μεγάλα παράθυρα κι' οἱ τοῖχοι του γυάλιζαν κρεμεζοί. Σ' ἕνα κρεββάτι καθόταν ἕνας νέος ὡς εἴκοσι χρονῶν καὶ πλάϊ του μιὰ ΑΔΕΡΦΗ. Καθὼς ἀντικρύστηκαν τὸ πρόσωπό του μαζεύτηκε καὶ τὰ χείλια του ἄνοιξαν δείχνοντας ἀραιά, σουβλερὰ δόντια.

— Πέντε μέρες ἀκόμα.. μόνο πέντε, μοῦ τὸ εἶπε σήμερα ὁ γιατρός.. κι' ἔπειτα θὰ βγῶ ἀπὸ δῶ—τοῦ εἶπεν ἄξαφνα.

Ὁ Πέτρος τὸν κοίταξε καὶ μουρμούρισε :

— Πέντε..

— Καὶ σύ ; τὸν ρώτησεν ὁ νέος.

Ὁ Πέτρος δὲν ἀποκρίθηκεν.

— Ἄ ! σὲ φέρανε σήμερα.. ξέρω.. ξέρω.. Χά-χὰ-χὰ-χὰ-χά, ξέσπασε σ' ἕνα γέλοιο ποὺ τὸν ἔκανε νὰ τρέμει σύγκορμο.

Ἡ ΑΔΕΡΦΗ πῆγε κοντά του καὶ τὸν ἡσύχασε.

— Δὲν κάνει, ἀγαπητό μου παιδί, ὁ γιατρὸς μάλλωνε τόσο προχτὲς ποὺ τοῦ εἴπαμε ὅτι . . .

Ὁ Πέτρος ἀφέθηκε νὰ πέσει στὸ κρεββάτι σὰ νὰ παράλυσε γιὰ μιὰ στιγμὴ ὅλο του τὸ σῶμα.

Ὁ νέος ξανάλεγε στὴν ΑΔΕΡΦΗ σὲ ἥσυχο ἐμπιστευτικὸ τόνο :

— Πέντε μέρες μόνο.. πέντε.. καὶ ὕστερα δὲ θὰ μὲ βλέπεις πειά.. Θὰ σοῦ φύγω..

Ἡ ΑΔΕΡΦΗ ἔγνεφε μὲ τὸ κεφάλι γελαστά. Τὰ γαλανά της μάτια ἔδειχναν γλύκα καὶ καλωσύνη — — — —

Ἡ ἄλλη μέρα ἦταν συγνεφιασμένη, θολή. Ὁ ἀέρας κουνοῦσε τὶς κορφὲς τῶν ψηλῶν δέντρων κι' ἐρχόταν ὑγρὸς σὰ νὰ εἶχε βρέξει μακρυά. Στὸ μεγάλο ἀτελείωτο ἀντρὲ ἦταν ἀναμμένα τὰ φῶτα κι' ἡ μυρωδιὰ τοῦ φανικοῦ ἦταν χυμένη γύρω..

Ὁ Πέτρος τριγύριζε στὴν αὐλὴ μὲ τὴν μπλοῦζα. Τὰ μάτια του στυλώνονταν ἀκούνητα πέρα ἐκεῖ ποὺ ἄρχιζεν ἡ παληὰ συνοικία, πρὸς τὸ μέρος τῶν πετρωμένων χωραφιῶν, σὰ νὰ ξεφύχαγαν ἐκεῖ οἱ ἦχοι τῆς κινούμενης γερῆς ζωῆς — — — —

. . Μιὰ τέτοια θολὴ μέρα μύριζαν γύρω οἱ μυρτιές,— σὰ νὰ ἦταν κῆπος ὁλάκαιρος ἀπὸ μυρτιὲς— ποὺ στόλιζαν ὅλα ἐκεῖνα τὰ σπίτια τῆς μεγάλης πλατείας. Τότε ἦταν εὐτυχισμένος καὶ ἥσυχος. Ἔτρεχε μέσα στοὺς χαρούμενους ἦχους τῆς μουσικῆς καὶ τὰ χρυσᾶ κρόσια τῆς μεγάλης σημαίας, ἔπεφταν στὸ πρόσωπό του.. Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ἐκείνη—θυμᾶται— ἄρχισε νὰ φωνάζει δυνατὰ ὁ πατέρας τὰ βράδυα ἔπειτα ἀπὸ μακρυὰ λογομαχία μὲ τὴ μητέρα.. Σὰν ἔπαυε, τὰ παιδιὰ τρόμαζαν καὶ γύριζαν γύρω ἀπὸ τὴ μητέρα ποὺ ἔκλαιγε.. Ὁ Πέτρος θυμόταν ὅτι τὸ πρόσωπό της ἦταν πάντα δροσερὸ καὶ ἤμερο.. Τὰ μάτια της σπιθοβολοῦσαν κι' ἡ φωνή της ἦταν γλυκειὰ καὶ χαϊδευτική. Μὰ καθεμερνὰ τὸ σπίτι γιόμιζεν ἀπὸ φωνές.. ἐνῷ οἱ μέρες ἦταν συγνεφιασμένες, θολὲς κι' ἔβρεχε μιὰ κουραστικὴ σιγανὴ βροχή.. Τὰ παιδιὰ πέρναγαν τὶς ὧρες τους στὴ σοφίτα καὶ μόνο σὰν ἐρχόταν τὸ σούρουπο βλέπανε ἀπὸ τὸ ψηλὸ παράθυρο, τὸν ἥλιο ποὺ ἔκλινε πρὸς τὴ δύση του. Τότε διαλύονταν τὰ σύγνεφα, τὸ φῶς του ὅμως ἦταν ἀδύνατο κι' ὁ δίσκος ὁλοκόκκινος..

Τὸ βράδυ κάτω ἀπὸ τὸ δυνατὸ καὶ καθαρὸ φῶς τοῦ γκαζιοῦ ἔτρωγαν ἀμίλητα στὴ μεγάλη τραπεζαρία ἐνῷ ἡ μητέρα διάβαζε κοντά τους.. Ὅταν τὰ ἔφερνε στὸ δωμάτιο τοῦ ὕπνου, ἄκουγαν τὰ βήματα τοῦ πατέρα βαρειὰ στὴν εἴσοδο.. Καὶ παρακαλοῦσαν ἡ νύχτα νὰ περάσει ἥσυχα, καθὼς μαζεύονταν στὴ θέση τους φοβισμένα — — — —

. . Μιὰ νύχτα ξύπνησαν ἀπὸ τὶς ἄγριες φωνὲς τῆς μητέρας. Μὲ γυμνὰ πόδια πατῶντας στὸ κρῦο πάτωμα ἔτρεξαν στὴν τραπεζαρία.. Ἐκεῖ βρέθηκαν μπροστὰ στὴ μητέρα, ποὺ τὸ στόμα της εἶχε γιομίσει ἀπὸ ἀφροὺς αἷμα, τὸ πρόσωπό της ἔδειχνε δυνατὴ ἔκφραση πόνου, τὸ χέρι της κράταγε τὸ στῆθος, ἐνῷ τὸ σῶμα της τιναζόταν κάτω— — — —

. . Ἀπὸ τότε ἦρθε κοντά τους ἡ θεία. Τὸν πατέρα τὸν βλέπανε μόνο ὅταν τοὺς ἔφερνε τὸ ἁμάξι στὸ ἀνατολικὸ μέρος τῆς πόλης, ἐκεῖ ποὺ βρίσκονταν οἱ φυλακές.. Τότε ἔμαθε ὁ Πέτρος ὅτι ἡ πεθαμένη ἦταν δεύτερη μητέρα τους.. Θυμόταν ὅμως ταχτικὰ τὸ σπιθοβόλημα τῶν ἀμυγδαλωτῶν ματιῶν της, καὶ τὴν γλυκειὰ χαϊδευτικὴ φωνή της.

ΜΟΥΣΑ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ ΣΥΝΕΡΓΑΤΩΝ
ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΑΓΑΤΣΑΝΙΟΥ 6 Β

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΓΙΑ ΕΝΑ ΧΡΟΝΟ	ΔΡΧ. 15.—
» » ΕΞΗ ΜΗΝΕΣ	» 8.—
» ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ	» 20.—

ΤΟ ΦΥΛΛΟ ΔΡΑΧ. 1.25

Συνδρομητὲς γράφονται στὰ γραφεῖα μας καὶ στὸ «Ἀθηναϊκὸ Βιβλιοπωλεῖο» Χ. Γανιάρη καὶ Σιας, 3 ὁδὸς Σοφοκλέους.

. . Ὁ πατέρας γύρισε στὸ σπίτι ὕστερα ἀπὸ χρόνια. Ὁ Πέτρος ἦταν μεγάλος πειά.

Ἕναν καιρὸ ἀρρώστησε βαρειὰ καὶ στὴν ἀρρώστια του θυμόταν κι' ἀποζητοῦσε τὴ μητέρα. Κι' ὅταν σηκώθηκε τὴν πρώτη μέρα καὶ βγῆκεν ὄξω γύρισε μὲ τρόμο στὸ σπίτι :

— Εἶδα τὴ μητέρα στὸ δρόμο, εἶπε. Ἦταν ὥμορφη πολὺ ὥμορφη.. καὶ νέα.. ναί, φοροῦσε ἕνα φόρεμα σκοῦρο πολὺ σκοῦρο κι' ἦταν λυπημένη.

Ὁ πατέρας τὸν πῆρε κοντά του, ἐνῷ τὰ μάτια τοῦ Πέτρου στυλόνονταν ἀπάνω του φοβισμένα, ἀκούνητα.

Τὴ νύχτα ἀποζήτησε πάλι τὴ μητέρα μὲ κλάμα καὶ γέλοιο μαζύ.

Τὴν ἄλλη μέρα ὁ γιατρὸς μίλησε πολλὴν ὥρα μὲ τὸν πατέρα κι' ὕστερα ἀπὸ μιὰ βδομάδα ἡ ἀδερφὴ ἔφερε τὸν Πέτρο στὴν ΚΛΙΝΙΚΗ.

Τὸ πρωῒ ἔβρεξε λίγο κι' ὁ κῆπος σκόρπισε δυνατὴ μυρωδιὰ τοῦ πεύκου. Ἡ ἄνοιξη ποὺ εἶχεν ἀνθίσει χανόταν πάλι καὶ τὰ σταχτιὰ νέφια ποὺ ἁπλώνονταν στὸν οὐρανό, μοιάζαν σὰ νὰ προμηνοῦσαν καινούργιο χειμῶνα.

Ὁ Πέτρος ἀνέβηκε στὸ θάλαμο μὲ τὴν ΑΔΕΡΦΗ γιατὶ αἰστάνθηκε κρῦο. Φαινόταν ἥσυχος κι' ἔλεγε στὴν ΑΔΕΡΦΗ ποὺ εἶχε ἀνοιχτὴ μπροστά της τὴ Σύνοψη.

— Ναί.. μπορῶ τώρα νὰ πῶ πὼς εἶμαι καλά.. Ἀδερφοῦλά μου, μπορῶ νὰ τὸ χρωστάω σὲ σένα καὶ νομίζω πὼς γρήγορα θὰ γυρίσω στὸ σπίτι.. Μὴ σοῦ φανεῖ παράξενο ποὺ θὰ βγῶ τόσο γρήγορα..

Κι' ἔγειρε τὸ κεφάλι. Τὰ μάτια του φαίνονταν ἥσυχα. Ἡ ΑΔΕΡΦΗ ποὺ τὸν εἶδε σὰν ἕτοιμο ν' ἀποκοιμηθεῖ σηκώθηκε καὶ βγῆκε ἀπὸ τὸ θάλαμο πετῶντας τὴ Σύνοψη στὸ κρεββάτι. Ὁ Πέτρος κοίταξε τὸ δεμένο κόκκινο ξώφυλλό της ποὺ εἶχε κύκλους πολλοὺς χρυσούς... Τοὺς κοίταξε μὲ τὰ μάτια καρφωμένα, ἀκούνητα. ..Σὰ νὰ μεγάλωναν οἱ κύκλοι αὐτοί, σὰ νὰ γιόμιζαν ὅλο τὸ θάλαμο μὲ λεπτὲς μακρυὲς ἴνες, ποὺ θάμπωναν τὸ λίγο φῶς, σιγὰ-σιγὰ ἄρχισαν νὰ μεγαλώνουν πειὸ πολύ, νὰ γίνονται χοντροί, νὰ πέρνουνε τὸ δέρμα τοῦ φειδιοῦ κι' ἔπειτα νὰ τὸν κοιτάζουν μὲ ἄπειρα μάτια μὲ τὰ ὡραῖα ἐκεῖνα τὰ γιομᾶτα σπιθοβόλημα μάτια τῆς μητέρας, ποὺ τώρα τὸν πλησιάζανε γρήγορα... Σηκώθηκε. Ἔβαλε τὰ χέρια του νὰ τὰ διώξει. Ἔπειτα πισοπλάτισε.

Τὰ μεγάλα τζάμια τοῦ παραθυριοῦ ἦταν ἀνοιχτά.. Τὰ μάτια τώρα μεγάλωναν, ὥς που τὸ πρόσωπο τῆς μητέρας σὰν κέρινο κινήθηκε ἀνάμεσα σ' αὐτὰ κι' ἔπειτα χάθηκε.. καὶ στὸ θάλαμο χύθηκε σκοτάδι.. Ἔπειτα ἔνοιωσε νὰ τὸν ἁρπάχνουν δυὸ χέρια στὴν ἀρχὴ στὴ ραχοκοκαλιὰ κι' ἔπειτα στὸ λαιμὸ καὶ νὰ τὸν σφίγγουν δυνατά: Ζήτησε νὰ ξεφύγει.. Ἄνοιξε τὸ παράθυρο γρήγορα καὶ μὲ μιὰ φωνὴ δυνατὴ σὰν ἄγριο ἀλύχτισμα σκυλιοῦ, ρίχτηκε στὸ ἄδειο.. — — — —

Ἡ ΑΔΕΡΦΗ ἔτρεξε.

— Θεέ μου, ἔπεσε, φώναξε.

Ἡ μικρὴ καμπάνα ἀκούστηκε νὰ χτυπάει στὴν εἴσοδο.

Κι' ἡ μέρα γινόταν πειὸ θολὴ κι' ὁ ἄνεμος ποὺ εἶχε σηκωθεῖ χτύπησε δυνατὰ τὰ ἀνοιχτὰ τζάμια.

Α. Δ. ΠΑΠΑΔΗΜΑΣ

ΒΡΑΔΙΝΟΣ ΠΕΡΙΠΑΤΟΣ

Τοῦ φίλου Ἰωάν. Μ. Παναγιωτόπουλου, ποὺ μαζὶ περάσαμε τὸ θλιμένο, τεφρὸ ὑτὸ βράδι

Διαβαίναμε ἀπ τὶς σκοτεινὲς βαθειὲς δεντροστοιχίες
τοῦ πάρκου, μέσα στὴν τεφρὴ θλιμένη του ἁρμονία·
τὰ δέντρα καὶ τἀγάλματα κή μαβιὰ λίμνη πέρα
νειρονται ὡραῖα καὶ πένθιμα στὴ νεκρικὴ ἠρεμία —

Κάπου περνοῦσαν δίπλα μκς ρεμβὲς κι ὠχρὲς κυρίες,
σὰν τὶς κυρίες παλιῶν καιρῶν, στὰ μαῦρα, ὡς νὰ τραβοῦσαν
στὸν πύργο τους τὸ σκοτεινὸ ποὺ ἐρήμαξαν τὰ χρόνια
δίχως μὲκεῖνον, ποὺ ἄλλοτες μαζὶ πάντα γυρνοῦσαν —

Μεσ τοῦ βραδιοῦ τὸ τεφρὸ φῶς—μεσ τὴν ψυχή μας— πάλι
ἀγαπητὲς ὠχρὲς μορφὲς ἐρώτων μας, ποὺ ἐσβύσαν,
ἔτσι μοιραῖα κι ἀθόρυβα σὰν τὸ χλομὸ αὐτὸ βράδι,
σὰ λιτανεία μυστικὴ νἀργοπερνᾶνε ἀρχίσαν.

Ὦ τί κενὸ ἡ νοσταλγικὴ ψυχή μας ἔχει πάντα —
Μὰ αὐτὴ τὴν ὥρα, ποὺ οἱ γλυκὲς παλιὲς ἀνάμνησές μας
ξαναγυρνᾶνε ἀπ' τὰ βαθειὰ τοῦ Παρελθόντος μάκρη
χιμαιρικὰ ἀπαλύνουνε τὶς ἄρρωστες ψυχές μας —
— — —

Ἀργὰ νύχτα ἐπιστρέφαμε μόνοι ἀπὸ ἔρμους δρόμους
ποῦ ἀριὰ τοὺς θαμποφώτιζαν φανάρια μουσκεμένα
στὴ μαύρη ἄσφαλτο ρίχνοντας τὴν κίτρινή τους λάμψη —
ρόδινα λάμπαν τῶν σπιτιῶν τὰ τζάμια φωτισμένα.

Μονότονη καὶ κλαυτερὴ στὴν ἄσφαλτο ἡ ψιχάλα
καὶ τὰ χλομά μας πρόσωπα τὰ κρύα ψιλοραντίζει —
κι ἀπὸ μακριὰ—ποιὸς ξέρει που—τὸ φτωχικὸ ὀργανέτο,
ποὺ πάντα κλαίει νοσταλγικὰ στὴν ἄκρη κάπιου δρόμου,
τὸν μακρινὸ κι ἀόριστο σκοπό του πάλι ἀρχίζει — —

ΠΑΝΟΣ Ν. ΚΑΡΑΒΙΑΣ

MAURICE MAETERLINCK

ΟΙ ΤΥΦΛΟΙ

(Συνέχεια καὶ τέλος)

Τρίτος τυφλός. — Εἶναι τρελλή, δὲν λέει ποτέ της τίποτα.

Ἡ γρηὰ τυφλή. — Δὲν μιλάει ἀπὸ τότε ποὺ ἔκανε τὸ παιδί της... Φαίνεται σὰν νὰ εἶναι φοβισμένη πάντα...

Ὁ γέρω τυφλός.—Σεῖς λοιπὸν δὲν ἔχετε φόβο ἐδῶ ;

Πρῶτος τυφλός.—Ποιοί ;

Ὁ γέρω τυφλός.—Σεῖς ὅλ' οἱ ἄλλοι !

Ἡ γρηὰ τυφλή.—Ναί, ναί, φοβόμαστε !

Ἡ νέα τυφλή.—Ἔχουμε φόβο ἀπὸ ὥρα.

Πρῶτος τυφλός.—Γιατί ρωτᾶς ;

Ὁ γέρω τυφλός.—Δὲν ξέρω γιατί ρωτάω !... Μοῦ φαίνεται ν' ἀκούω κλάμματα τώρα ἐδῶ !.....

Πρῶτος τυφλός. — Δὲν πρέπει νὰ φοβόμαστε, νομίζω πὼς εἶναι ἡ τρελλή.....

Ὁ γέρω τυφλός.—Εἶναι καὶ κάτι ἄλλο.....

Ἡ γρηὰ τυφλή. — Κλαίει κάθε τόσο ὅταν βυζαίνει τὸ παιδί της.

Πρῶτος τυφλός.—Μονάχα αὐτὴ κλαίει ἔτσι !

Ἡ γρηὰ τυφλή. — Λένε πὼς ἔχει στιγμὲς ποὺ βλέπει ἀκόμα...

Πρῶτος τυφλός.—Οἱ ἄλλοι δὲν ἀκούγονται νὰ κλαῖνε...

Ὁ γέρω τυφλός.—Πρέπει νὰ βλέπεις γιὰ νὰ κλαῖς....

Ἡ νέα τυφλή. — Αἰσθάνομαι ἕνα ἄρωμα λουλουδιῶν τριγύρω μας....

Πρῶτος τυφλός.—Δὲν μοῦ μυρίζει παρὰ ἡ γῆ !

Ἡ νέα τυφλή.—Εἶναι λουλούδια, εἶναι λουλούδια γύρω μας !

Δεύτερος τυφλός.—Μόνο τὴ μυρουδιὰ ἀπ' τὸ χῶμα καταλαβαίνω !

Ἡ γρηὰ τυφλή.—Σὰν νὰ ἔνοιωσα λουλούδια τὴν ὥρα ποὺ φυσοῦδε, μεσ' τὸν ἄνεμο.....

Τρίτος τυφλός.—Μόνο τὸ χῶμα μοῦ μυρίζει !

Ὁ γέρω τυφλός.—Μοῦ φαίνεται πὼς ἔχουνε δίκηο.

Ἕκτος τυφλός.—Ποῦ εἶναι ; —Θὰ πάω νὰ τὰ μαζέψω.

Ἡ νέα τυφλή.—Δεξιά σου, σήκω.

(Ὁ ἕκτος τυφλὸς σηκώνεται ἀργὰ καὶ προχωρεῖ ψηλαφητὰ πρὸς τ' ἀσφοδέλια, σκουντάδωντας στοὺς θάμνους καὶ στὰ δέντρα· στὸ πέρασμά του λυγίζει καὶ ζουλάει τ' ἀσφοδέλια.)

Ἡ νέα τυφλή. — Ἀκούω νὰ σπᾶς χλωρὰ κοτσάνια ! Στάσου ! στάσου !

Πρῶτος τυφλός.—Ἀφῆστε τὰ λουλούδια καὶ σκεφθῆτε πὼς θὰ γυρίσουμε !

Ἕκτος τυφλός.—Δὲν τολμάω νὰ γυρίσω πίσω !

Ἡ νέα τυφλή.—Δὲν πρέπει νὰ γυρίσεις ! —Περίμενε. (Σηκώνεται). —Ὦ ! πόσο ἡ γῆ εἶναι κρύα ! Ἔχει πέσει παγωνιά.

(Προχωρεῖ χωρὶς δισταγμὸ πρὸς τὰ παράξενα, κιτρινιασμένα ἀσφοδέλια, ἀλλὰ σταματάει ἀπὸ τὸ πεσμένο δέντρο καὶ τὴ σειρὰ τῶν βράχων ποὺ εἶναι γύρω στὰ λουλούδια.)

—Εἶν' ἐδῶ;— Δὲν μπορῶ νὰ τὰ φτάσω, εἶναι ἀπὸ τὸ δικό σου μέρος.

Ἕκτος τυφλός.—Μοῦ φαίνεται πὼς τὰ μαζεύω.

(Ψηλαφῶντας κόβει τὰ λιγοστὰ λουλούδια καὶ τῆς τὰ δίνει. Τὰ νυχτοπούλια φεύγουν.)

Ἡ νέα τυφλή.—Μοῦ φαίνεται ὅτι ἔχω δεῖ ἄλλοτε αὐτὰ τὰ λουλούδια..... Δὲν ξέρω πιὰ τὴν ὀνομασία τους....Ἀλλὰ πόσο εἶναι ἀρρωστημένα, καὶ τὸ κοτσάνι τους μαλακό! Δὲν τ' ἀναγνωρίζω σχεδόν..... Νομίζω πὼς εἶναι τὰ νεκρολούλουδα....

(Πλέκει τ' ἀσφοδέλια στὰ μαλλιά της.)

Ὁ γέρω τυφλός.—Ἀκούω τὸ θρόϊσμα τῶν μαλλιῶν σας.

Ἡ νέα τυφλή.—Εἶναι τὰ λουλούδια.

Ὁ γέρω τυφλός.—Δὲν θὰ τὰ ἰδοῦμε....

Ἡ νέα τυφλή.— Οὐτ' ἐγὼ θὰ τὰ ἰδῶ.... Κρυώνω.

(Ἐκείνη τὴ στιγμή, ὁ ἄνεμος σηκώνεται μέσα στὸ δάσος καὶ ἡ θάλασσα μουγκρίζει ἀμέσως πολὺ δυνατὰ χτυπῶντας στὶς πολὺ κοντεινὲς ἀπόκρημνες ὄχθες.)

Πρῶτος τυφλός.—Βρέχει !

Δεύτερος τυφλός.—Νομίζω πὼς εἶναι θύελλα ποὺ σηκώνεται.

Ἡ γρηὰ τυφλή.—Μοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ θάλασσα.

Τρίτος τυφλός.—Ἡ θάλασσα ; Αὐτὴ εἶναι ἡ θάλασσα ; Μὰ εἶναι δυὸ βήματα ἀπὸ μᾶς. Εἶναι δίπλα μας. Τὴν ἀκούω τριγύρω μου ! Πρέπει νὰ εἶναι ἕνα ἄλλο πρᾶγμα !

Ἡ νέα τυφλή.—Ἀκούω τὸ θόρυβο τῶν κυμάτων στὰ πόδια μου.

Πρῶτος τυφλός.—Μοῦ φαίνεται πὼς εἶναι ὁ ἄνεμος μέσα στὰ ξερόφυλλα.

Ὁ γέρω τυφλός.—Νομίζω ὅτι ἡ γυναῖκες ἔχουνε δίκηο.

Τρίτος τυφλός.— Θὰ ἔρθει ἐδῶ !

Πρῶτος τυφλός.—Ἀπὸ ποὺ ἔρχεται ὁ ἄνεμος ;

Δεύτερος τυφλός.—Ἔρχεται ἀπὸ τὸ μέρος τῆς θάλασσας.

Ὁ γέρω τυφλός.— Πάντοτε ἔρχεται ἀπὸ τὴ θάλασσα, μᾶς περιορίζει ἀπ' ὅλες τὶς μεριές. Δὲν μπορεῖ νὰ ἔρθει ἀπὸ ἄλλο μέρος....

Πρῶτος τυφλός.— Ἂς μὴ σκεπτόμαστε πειὰ τὴ θάλασσα !

Δεύτερος τυφλός.— Πρέπει νὰ τὴν σκεπτόμαστε γιατὶ θὰ μᾶς φτάσει !

Πρῶτος τυφλός.— Δὲν ξέρεις ἂν εἶναι αὐτή !....

Δεύτερος τυφλός.— Ἀκούω τὰ κύματά της σὰν νὰ εἶχα πάει ἐκεῖ νὰ βρέξω τὰ χέρια μου ! Δὲν μποροῦμε νὰ μείνουμε ἐδῶ ! Ἴσως νὰ εἶναι γύρω μας !

Ὁ γέρω τυφλός.— Ποὺ θέλεις νὰ πᾶς ;

Δεύτερος τυφλός.—Δὲν ἐνδιαφέρει πού, δὲν ἐνδιαφέρει πού ! Δὲν μπορῶ πειὰ ν' ἀκούω τὸ θόρυβο ποὺ κάνουν τὰ νερά ! Πᾶμε νὰ φύγουμε ! Πᾶμε νὰ φύγουμε !

Τρίτος τυφλός.— Μοῦ φαίνεται ν' ἀκούω ἀκόμα κάτι ἄλλο.—Ἀκοῦστε !

(Ἀκοῦνε τὸ θόρυβο μακρυνῶν καὶ γρήγορων βημάτων ἀπάνω στὰ ξερὰ φύλλα.)

Πρῶτος τυφλός.— Κάτι πλησιάζει !

Δεύτερος τυφλός.— Ἔρχεται ! ἔρχεται ! ἔρχεται !

Τρίτος τυφλός.— Ἔρχεται μ' ἐλαφρυὰ βήματα σὰν ἕνα μικρὸ παιδί !....

Δεύτερος τυφλός.— Νὰ μὴν τοῦ κάνουμε παράπονα σήμερα !

Ἡ γρηὰ τυφλή.— Μοῦ φαίνεται πὼς δὲν εἶναι βήματα ἀνθρώπου !

(Ἕνα μεγάλο σκυλὶ μπαίνει μέσ' τὸ δάσος καὶ περνάει ἐμπρὸς ἀπὸ τοὺς τυφλούς.—Σιωπή.)

Πρῶτος τυφλός.— Ποιὸς εἶν' ἐκεῖ ;—Ποιὸς εἶσαι ; Λυπηθῆτε μας, περιμένουμε ἀπὸ τόση ὥρα !....

(Τὸ σκυλὶ σταματάει καὶ ἀνεβάζει τὰ δυὸ μπροστινά του πόδια στὰ γόνατα τοῦ τυφλοῦ) Ἆ ! Ἆ ! τί βάλατε στὰ γόνατά μου ! Τί εἶν' αὐτό ; Μήπως εἶναι κανένα ζῶο ; Μοῦ φαίνεται πὼς εἶναι ἕνα σκυλί .... Ὦ ! Ὦ ! εἶναι ὁ σκύλος ! εἶναι ὁ σκύλος τοῦ τυφλοκομείου ! Ἔλα δῶ ! ἔλα δῶ ! Ἔρχεται νὰ μὰς ἐλευθερώσει ! Ἔλα δῶ ! ἔλα δῶ !

Οἱ ἄλλοι τυφλοί.— Ἔλα δῶ ! ἔλα δῶ !

Πρῶτος τυφλός.— Ἔρχεται νὰ μᾶς ἐλευθερώσει ! Ἀκολούθησε τὰ ἴχνη μας ὡς ἐδῶ. Μοῦ γλύφει τὰ χέρια σὰν νὰ μὲ ξαναβρίσκει ὕστερ' ἀπὸ αἰῶνες !

Οἱ ἄλλοι τυφλοί.— Ἔλα δῶ ! Ἔλα δῶ !

Ὁ γέρω τυφλός.—Μήπως εἶναι μπροστὰ ἀπὸ κανένα;...

Πρῶτος τυφλός. —Ὄχι, ὄχι, εἶναι μόνο.—Δὲν ἀκούω νὰ ἔχεται τίποτα.— Δὲν μᾶς χρειαζότανε ἄλλος ὁδηγός, δὲν μποροῦσε νὰ γίνει καλλίτερος. Θὰ μᾶς ὁδηγήσει παντοῦ, ὅπου θελήσουμε νὰ πᾶμε, θὰ μᾶς ἀκούει.....

Ἡ γρηὰ τυφλή.—Δὲν τολμάω νὰ τὸ ἀκολουθήσω.

Ἡ νέα τυφλή.—Οὐτ' ἐγώ.

Πρῶτος τυφλός.—Γιατί ; Βλέπει καλλίτερ' ἀπὸ μᾶς.

Δεύτερος τυφλός.—Μὴν ἀκοῦμε τὶς γυναῖκες !

Τρίτος τυφλός. — Στὸν οὐρανὸ κάτι ἄλλαξε, ἀναπνέω ἐλεύθερα, ὁ ἀέρας εἶναι καθαρὸς τώρα....

Ἡ γρηὰ τυφλή.—Εἶναι ὁ θαλασσινὸς ἀέρας ποὺ περνάει γύρω μας.

Ἕκτος τυφλός.—Μοῦ φαίνεται πὼς θὰ φωτίσει, νομίζω ὅτι ὁ ἥλιος σηκώνεται.....

Ἡ γρηὰ τυφλή.—Νομίζω πὼς θὰ κάνει κρύο.....

Πρῶτος τυφλός. — Θὰ ξαναβροῦμε τὸ δρόμο μας. Μὲ τραβάει !.... μὲ τραβάει. Εἶναι τρελλὸ ἀπὸ χαρά! —Δὲν μπορῶ πειὰ νὰ τὸ συγκρατήσω !.... Ἀκολουθῆστε με! ἀκολουθῆστε με ! Θὰ γυρίσουμε στὸ σπίτι !....

(Σηκώνεται τραβηγμένος ἀπὸ τὸ σκυλί, ποὺ τὸν ὁδηγάει πρὸς τὸν ἀκίνητο παπᾶ καὶ σταματάει.)

Οἱ ἄλλοι τυφλοί.—Ποῦ εἶσαι ; Ποῦ εἶσαι ;—Ποῦ πηγαίνεις ;—Πρόσεχε !

Πρῶτος τυφλός.—Περιμένετε! περιμένετε! Μὴ μὲ ἀκοακολουθᾶτε ἀκόμα, θὰ ξαναγυρίσω..... Σταμάτησε. —Τί εἶναι ;—Ἆ ! Ἆ ! Ἔπιασα κάτι πολὺ κρύο !

Δεύτερος τυφλός.—Τί λές ; Δὲν ἀκοῦμε πειὰ καθόλου τὴ φωνή σου.

Πρῶτος τυφλός.—Ἄγγιξα !.... Μοῦ φαίνεται πὼς ἄγγιξα ἕνα πρόσωπο !

Τρίτος τυφλός.—Τί λές ; Δὲν σὲ καταλαβαίνουμε πειὰ καθόλου. Τί ἔχεις ;—Ποῦ εἶσαι ; — Πῆγες πειὰ τόσο μακρυά μας ;

Πρῶτος τυφλός. — Ὦ ! ὦ ! ὦ ! — Δὲν ξέρω ἀκόμα τί εἶναι.... —Εἶναι ἕνας πεθαμένος μαζύ μας !

Οἱ ἄλλοι τυφλοί.—Ἕνας πεθαμένος μαζύ μας ; —Ποῦ εἶσαι ; ποῦ εἶσαι ;

Πρῶτος τυφλός.— Σᾶς λέω πὼς εἶναι ἕνας νεκρὸς ἐδῶ στὴ μέση μας! ὦ ! ὦ ! ἄγγιξα τὸ πρόσωπο ἑνὸς πεθαμένου! Καθόσαστε δίπλα σ' ἕνα πεθαμένο. Κάποιος ἀπὸ μᾶς πέθανε ξαφνικά ! Μὰ μιλῆστε ἐπὶ τέλους γιὰ νὰ ξέρω ποιοὶ βρίσκουνται σνὴ ζωή ! Ποῦ εἴσαστε ;—Ἀπαντῆστε, ἀπαντῆστε ὅλοι μαζύ !

(Οἱ τυφλοὶ ἀπαντᾶνε ὁ ἕνας μετὰ τὸν ἄλλον, ἐκτὸς ἀπ' τὴν τρελλὴ τυφλὴ καὶ τὸν τυφλὸ ποὺ δὲν ἀκούει. Οἱ τρεῖς γρηὲς σταμάτησαν τὶς προσευχές τους.)

Πρῶτος τυφλός.—Δὲν ξεχωρίζω πειὰ τὶς φωνές σας!... Μιλᾶτε ὅλοι ἴδια !... Ὅλες οἱ φωνὲς τρέμουν !

Τρίτος τυφλός.—Εἶναι δυὸ ποὺ δὲν ἀπαντήσανε.... Ποῦ εἶναι ;

(Μὲ τὸ ραβδί του ἀγγίζει τὸν πέμπτο τυφλό.)

Πέμπτος τυφλός.—Ὦ ! ὦ ! Εἶχ' ἀποκοιμηθεῖ, ἀφῆστε με νὰ κοιμηθῶ !

Ἕκτος τυφλός. — Δὲν εἶν' αὐτός ! — Μήπως εἶναι ἡ τρελλή ;

Ἡ γρηὰ τυφλή.—Κάθεται κοντά μου, τὴν ἀκούω εἶναι ζωντανή.

Πρῶτος τυφλός. — Μοῦ φαίνεται... Μοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι ὁ παπᾶς ! Εἶναι ὀρθός ! ἐλάτε ! ἐλάτε !

Δεύτερος τυφλός.—Δὲν εἶναι πεθαμένος λοιπόν !

Ἡ γρηὰ τυφλή.—Ποῦ εἶναι ;

Ἕκτος τυφλός.—Ἐμπρὸς νὰ δοῦμε !

(Σηκώνονται ὅλοι—ἐκτὸς ἀπ' τὴν τρελλὴ καὶ τὸν πέμπτα τυφλὸ—καὶ προχωροῦνε, ψηλαφῶντας, πρὸς τὸν πεθαμένο.)

Δεύτερος τυφλός.—Ἐδῶ εἶναι ;—Εἶναι αὐτός ;

Τρίτος τυφλός.—Ναί ! ναί ! τὸν ἀναγνώρισα !

Πρῶτος τυφλός.—Θεέ μου ! Θεέ μου ! Τί θὰ γίνουμε ;

Ἡ γρηὰ τυφλή. — Πατέρα μου ! —Εἶσαι σύ ; Πατέρα τί ἔπαθες ; —Τί ἔχεις ; —Ἀπάντησέ μας ! —Εἴμαστε ὅλοι γύρω σου....

Ὁ γέρω τυφλός.—Φέρτε νερό, ἴσως ζεῖ ἀκόμα...

Δεύτερος τυφλός.—Ἂς κάνουμε τίποτα... Ἴσως μπορέσει νὰ μᾶς ξαναπάει στὸ τυφλοκομεῖο...

Τρίτος τυφλός.—Εἶναι μάταιο, δὲν ἀκούω πειὰ τὴν καρδιά του. —Εἶναι παγωμένος...

Πρῶτος τυφγός.—Πέθανε χωρὶς τίποτα, νὰ πεῖ.

Τρίτος τυφλός.—Ἔπρεπε νὰ μᾶς προειδοποιήσει.

Δεύτερος τυφλός.—Ὦ ! πόσο ἤτανε γέρως !.. Εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ποὺ ἀγγίζω τὸ πρόσωπό του...

Τρίτος τυφλός.—(Ψηλαφῶντας τὸ νεκρό.) Εἶναι μεγαλείτερος ἀπὸ μᾶς !...

Δεύτερος τυφλός.—Τὰ μάτια του εἶναι ὁλάνοιχτα. Πέθανε μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα...

Πρῶτος τυφλός.—Πέθανε, ἔτσι χωρὶς λόγο....

Δεύτερος τυφλός. — Δὲν εἶναι ὄρθιος, κάθεται σὲ μιὰ πέτρα...

Ἡ γρηὰ τυφλή.— Θεέ μου ! Θεέ μου ! Δὲν ἤξερα ὅλ' αὐτά !.. ὅλ' αὐτά !.. Ἤτανε ἄρωστος ἀπὸ τόσον καιρό... Σήμερα ἔπρεπε νὰ ὑποφέρει !....—Δὲν παραπονιότανε..,Δὲν παραπονιότανε παρὰ μᾶς ἔσφιγγε τὰ χέρια... Δὲν καταλαβαίνει κανένας πάντοτε... Δὲν καταλαβαίνει ποτέ !.. Πᾶμε νὰ προσευχηθοῦμε γύρω του, γονατίστε...

(Ἡ γυναῖκες γονατίζουν ἀναστενάζοντας.)

Πρῶτος τυφλός.— Δὲν τολμάω νὰ γονατίσω...

Δεύτερος τυφλός.—Δὲν ξέρουμε πῶς γοντατίζουν...

Τρίτος τυφλός.—Ἤτανε ἄρρωστος ;... Δὲν μᾶς τὸ εἶπε...

Δεύτερος τυφλός. — Ἄκουσα ποὺ μιλοῦσε μὲ χαμηλὴ φωνὴ καθὼς ἔφευγε... Νομίζω ὅτι μιλοῦσε στὴ νέα ἀδελφή μας· τί εἶπε ;

Πρῶτος τυφλός.—Δὲν θέλει νἀπαντήσει.

Δεύτερος τυφλός.—Δὲν θέλετε νὰ μᾶς ἀπαντήσετε πειά; —Ποῦ εἴσαστε λοιπόν ; —Μιλῆστε !

Ἡ γρηὰ τυφλή. — Τὸν κάνατε νὰ ὑποφέρει πολύ, τὸν πεθάνατε.... δὲν θέλατε πειὰ νὰ προχωρήσετε, θέλατε νὰ καθήσετε στὶς πέτρες τοῦ δρόμου γιὰ νὰ φάτε. Μουρμουρίζατε ὅλη τὴν ἡμέρα... Τὸν ἄκουσα ποὺ ἀναστέναζε... Ἔχασε τὸ θάρρος του...

Πρῶτος τυφλός.—Ἤτανε ἄρρωστος ; τὸ ξέρατε ;

Ὁ γέρω τυφλός.— Δὲν ξέραμε τίποτα... Ποτὲ δὲν τὸν εἴδαμε... Πότε ὅμως μπορούσαμε νὰ μάθουμε τίποτα κάτω ἀπ' τὰ φτωχὰ πεθαμένα μάτια μας ;... Δὲν παραπονιότανε... Τώρα εἶναι πολὺ ἀργά... Εἶδα τρεῖς νὰ πεθάνουν... ἀλλὰ ἔτσι ποτὲ κανένα !.. Τώρα εἶναι ἡ σειρά μας...

Πρῶτος τυφλός. — Δὲν τὸν ἔκανα ἐγὼ νὰ ὑποφέρει. —Δὲν εἶπα τίποτα...

Δεύτερος τυφλός.—Οὔτ' ἐγώ· τὸν ἀκολουθήσαμε χωρὶς νὰ ποῦμε τίποτα...

Τρίτος τυφλός. — Πέθανε ἐνῶ πήγαινε νὰ βρεῖ νερὸ γιὰ τὴν τυφλή...

Πρῶτος τυφλός,—Τί θὰ κάνουμε ; ποῦ θὰ πᾶμε ;

Τρίτος τυφλός.—Ποῦ εἶναι τὸ σκυλί ;

Πρῶτος τυφλός. — Ἐδῶ, δὲν θέλει νὰ φύγει ἀπ' τὸν νεκρό.

Τρίτος τυφλός. — Τράβηξέ το ! Ἀπομάκρυνέ το ! ἀπομάκρυνέ το !

Πρῶτος τυφλός.—Δὲ θέλει ν' ἀφήσει τὸν νεκρό !

Δεύτερος τυφλός.—Δὲν μποροῦμε νὰ περιμένουμε κοντὰ σ' ἕνα πεθαμένο !... Δὲν μποροῦμε νὰ πεθάνουμε ἐδῶ μέσα στὰ σκοτάδια !

Τρίτος τυφλός.—Ἂς μείνουμε μαζύ, μὴν ἀπομακρυνόμαστε ὁ ἕνας ἀπ' τὸν ἄλλον, ἂς κρατειόμαστε ἀπὸ τὰ χέρια. Ἂς καθήσουμε ὅλοι σ' αὐτὴ τὴν πέτρα... Ποῦ εἶναι οἱ ἄλλοι ;... Ἐλάτ' ἐδῶ ! ἐλάτ' ἐδῶ !

Ὁ γέρω τυφλός.—Ποῦ εἴσαστε ;

Τρίτος τυφλός. Ἐδῶ, εἰμ' ἐδῶ. Εἴμαστε ὅλοι ἑνωμένοι; —Ἐλάτε πειὸ κοντά μου.—Ποῦ εἶνε τὰ χέρια σας ;—Κάνει πολὺ κρύο.

Ἡ νέα τυφλή.—Ὦ ! πόσο εἶναι κρύα τὰ χέρια σας !

Τρίτος τυφλός.— Τί κάνεις ;

Ἡ νέα τυφλή.— Ἔβαζα τὰ χέρια στὰ μάτια μου, νόμιζα πὼς θὰ ἔβλεπα ἀμέσως...

Πρῶτος τυφλός.— Ποιὸς κλαίει ἔτσι ;

Ἡ γρηὰ τυφλή.—Εἶναι ἡ τρελλὴ ποὺ κλαίει μὲ ἀναφυλλητά.

Πρῶτος τυφλός.—Δὲν ξέρει τὴν ἀλήθεια ;

Ὁ γέρω τυφλός. — Μοῦ φαίνεται πὼς θὰ πεθάνουμ' ἐδῶ...

Ἡ γρηὰ τυφλή.—Ἴσως ἔρθει κανένας...

Πρῶτος τυφλός.—Σκέπτουμαι πὼς ἡ καλογρηὲς θὰ βγοῦν ἀπ' τὸ τυφλοκομεῖο...

Ἡ γρηὰ τυφλή.—Δὲν βγαίνουν τὸ βράδυ.

Ἡ νέα τυφλή.—Δὲν βγαίνουν ποτέ !

Δεύτερος τυφλός. — Σκέπτουμαι πὼς οἱ ἄνθρωποι τοῦ φάρου θὰ μᾶς δοῦνε...

Ὁ γέρω τυφλός.—Δὲν κατεβαίνουν ἀπὸ τὸν πύργο τους.

Τρίτος τυφλός.—Ἴσως μᾶς δοῦνε...

Ἡ γρηὰ τυφλή.—Κοιτάζουν πάντα πρὸς τὸ μέρος τῆς θάλασσας.

Τρίτος τυφλός.—Πάνει κρύο !

Ὁ γέρω τυφλός.—Ἀκοῦστε τὰ ξερὰ φύλλα μοῦ φαίνεται πὼς ρίχνει παγωνιά.

Ἡ νέα τυφλή.—Ὦ ! πόσο ἡ γῆ εἶναι σκληρή !

Τρίτος τυφλός.—Ἀριστερά μου ἀκούω κάποιον κρότο ποὺ δὲν καταλαβαίνω...

Ὁ γέρω τυφλός. — Εἶναι ἡ θάλασσα ποὺ βογγάει στὰ βράχια...

Τρίτος τυφλός.—Νόμιζα πὼς ἦταν ἡ γυναῖκες.

Ἡ γρηὰ τυφλή.—Ἀκούω τοὺς πάγους ποὺ σπάζουν τὰ κύματα...

Πρῶτος τυφλός. — Ποιὸς τρέμει ἔτσι ; Μᾶς κάνει νὰ κουνιόμαστε ὅλοι πάνω στὴν πέτρα.

Δεύτερος τυφλός.—Δὲν μπορῶ πειὰ ν' ἀνοίξω τὰ χέρια.

Ὁ γέρω τυφλός.—Ἀκόμη εἶναι ἕνας ἄλλος κρότος ποὺ δὲν καταλαβαίνω...

Πρῶτος τυφλός.—Ποιὸς ἀπὸ μᾶς τρέμει ἔτσι ; Κουνάει ὅλη τὴν πέτρα !

Ὁ γέρω τυφλός. Νομίζω ὅτι εἶναι μιὰ γυναῖκα.

Ἡ γρηὰ τυφλή. — Μοῦ φαίνεται πὼς εἶναι ἡ τρελλὴ ποὺ τρέμει ὁλόκληρη.

Τρίτος τυφλός.—Τὸ παιδί της δὲν ἀκούγεται.

Ἡ γρηὰ τυφλή.—Μοῦ φαίνεται πὼς βυζαίνει ἀκόμα.

Ὁ γέρω τυφλός. — Εἶναι τὸ μόνο ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ δεῖ ποὺ βρισκόμαστε !

Πρῶτος τυφλός.—Ἀκούω τὸ βοριᾶ.

Ἔκτος τυφλός.—Μοῦ φαίνεται πὼς δὲν ὑπάρχουν ἄστρα πειά, θὰ χιονίσει.

Τρίτος τυφλὸς.— Ἂν κοιμᾶται κανένας μας πρέπει νὰ τὸν ξυπνήσουμε.

Ὁ γέρω τυφλός.—Νυστάζω ὅμως !

(Μιὰ καταιγίδα σηκώνει μέσα σ' ἕνα στρόβιλο τὰ ξερὰ φύλλα.)

Ἡ νέα τυφλή.— Ἀκοῦτε τὰ φύλλα ; — Μοῦ φαίνεται ὅτι κάποιος ἔρχεται σὲ μᾶς...

Δεύτερος τυφλός.—Εἶναι ὁ ἀέρας, ἀκοῦστε !

Τρίτος τυφλός.—Δὲν θἄρθει πειὰ κανένας !

Ὁ γέρω τυφλός.—Τὰ μεγάλα κρύα θὰ ἔρθουν...

Ἡ νέα τυφλή.—Ἀκούω νὰ περπατοῦν μακρυά.

Πρῶτος τυφλός.—Δὲν ἀκούω παρὰ τὰ ξερόφυλλα !

Ἡ νέα τυφλή. — Ἀκούω νὰ περπατάνε πολὺ μακρυά μας !

Δεύτερος τυφλός.—Δὲν ἀκούω παρὰ τὸ βοριά !

Ἡ νέα τυφλή.—Σᾶς λέω πὼς κάποιος ἔρχεται σὲ μᾶς!

Ἡ γρηὰ τυφλή.—Ἀκούω ἕνα κρότο πολὺ ἀργῶν βημάτων...

Ὁ γέρω τυφλός.—Μοῦ φαίνεται πὼς ἡ γυναῖκες ἔχουνε δίκηο !

(Ἀρχίζει νὰ ρίχνει χιόνι.)

Πρῶτος τυφλός. — Ὦ ! ὤ ! τί εἶναι αὐτὸ ποὺ πέφτει στὰ χέρια μου τόσο κρύο ;

Ἔκτος τυφλός.—Χιονίζει !

Πρῶτος τυφλός. — Ἂς μαζευτοῦμε ὁ ἕνας κοντὰ στὸν ἄλλον !

Ἡ νέα τυφλή.—Ἀκοῦστε λοιπὸν τὰ βήματα !

Ἡ γρηὰ τυφλή.—Γιὰ τὸ Θεό ! σωπάστε μιὰ στιγμή !

Ἡ νέα τυφλή. — Πλησιάζουν ! πλησιάζουν ! ἀκοῦστε λοιπόν !

(Ἐδῶ τὸ παιδὶ τῆς τρελλῆς τυφλῆς, ἀρχίζει ἀπότομα τὸ κλάμμα μέσ' τὸ σκοτάδι.)

Ὁ γέρω τυφλός.—Τὸ παιδὶ κλαίει ;

Ἡ νέα τυφλή.—Βλέπει ! βλέπει ! Πρέπει κάτι νὰ βλέπει ἀφ' οὗ κλαίει.

(Πιάνει τὸ παιδὶ στὴν ἀγκαλιά της καὶ προχωρεῖ πρὸς τὸ μέρος ἀπ' ὅπου φαίνεται νὰ ἔρχεται ὁ θόρυβος τῶν βημάτων. Ἡ ἄλλες γυναῖκες μὲ κάποιαν ἀγωνία τὴν ἀκολουθοῦν περικυκλώνοντάς την.)

Πηγαίνω νὰ τὰ συναντήσω !

Ὁ γέρω τυφλός.—Πρόσεχε !

Ἡ νέα τυφλή. — Ὦ· πὼς κλαίει ! —Τί ἔχει ! —Μὴν κλαῖς. —Μὴ φοβάσαι δὲν ὑπάρχει τίποτα νὰ φοβᾶσαι, εἴμαστ' ἐδῶ, εἴμαστε γύρω σου. —Τί βλέπεις ; Μὴ φοβάσαι τίποτα.—Μὴν κλαῖς ἔτσι ! Τί βλέπεις ; —Λέγε τί βλέπεις;

Ἡ γρηὰ τυφλή. —Τὰ βήματα πλησιάζουν ἀπ' ἐδῶ· ἀκοῦστε λοιπόν ! ἀκοῦστε λοιπόν !

Ὁ γέρω τυφλός.—Ἀκούω νὰ σέρνεται ἕνα φόρεμα στὰ ξερὰ φύλλα.

Ἔκτος τυφλός.—Εἶναι γυναίκα ;

Ὁ γέρω τυφλός.—Εἶναι θόρυβος ἀπὸ βήματα ;

Πρῶτος τυφλός. — Μήπως εἶναι ἡ θάλλασσα μεσ' τὰ ξερὰ φύλλα ;

Ἡ νέα τυφλή. — Ὄχι, ὄχι ! εἶναι βήματα ! εἶναι βήματα ! εἶναι βήματα !

Ἡ γρηὰ τυφλή.—Θὰ δοῦμε, ἀκοῦστε τὰ φύλλα !

Ἡ νέα τυφλή. — Τ' ἀκούω, τ' ἀκούω σχεδὸν δίπλα μας ! ἀκοῦστε ! ἀκοῦστε ! —Τί βλέπεις ; Τί βλέπεις ;

Ἡ γρηὰ τυφλή.—Ἀπὸ ποιὸ μέρος κοιτάζει ;

Ἡ νέα τυφλή. — Ἀκολουθάει πάντα τὸν ἦχο τῶν βημάτων ! —Κοιτάχτε ! κοιτάχτε ! Ὅταν τὸ γυρίζω, ξαναγυρίζει γιὰ νὰ δεῖ... Βλέπει ! βλέπει ! βλέπει ! —Πρέπει κάτι νὰ βλέπει !....

Ἡ γρηὰ τυφλή. — (προχωρεῖ). Σήκωσέ το ἀπὸ πάνω μας, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ δεῖ.

Ἡ νέα τυφλή.—Ἀνοῖχτε ! ἀνοῖχτε ! (Σηκώνει τὸ παιδὶ ψηλά, πάνω ἀπ' τὰ κεφάλια τῶν τυφλῶν.) —Τὰ βήματα σταματήσανε ἀνάμεσά μας !....

Ἡ γρηὰ τυφλή.—Εἶν' ἐδῶ ! Εἶναι ἀνάμεσά μας !....

Ἡ νέα τυφλή.—Ποιὸς εἶσαι ;

(Σιωπή.)

Ἡ γρηὰ τυφλή.—Λυπήσου μας !

Σιωπή. —Τὸ παιδὶ κλαίει πιὸ ἀπελπιστικά.

(Μετάφραση) Γ. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

"ΔΙΑΛΟΓΟΙ,,

XXXX

Στὴν ἀκροθαλασσιὰ γυρνοῦσα μόνος
τὴ νύχτα ἀπόψε, ἐκεῖ στὴν ἀμμουδιά·
φεγγάρι—κι' ἄστραφτε ἄφωνος ὁ Πόνος,
στἀστέρια ἀπάνω, κάτω στὰ νερά.

Τί νἀπαντήσω ἀστέρια στὸν καϋμό σας ;
σὲ σὲ τί νἀπαντήσω κῦμα ἀδρό ;
σκλάβος γιὰ πάντα, πάντα ἐγὼ δικός σας
καὶ στὸ καϋμό σας βρίσκω λυτρωμό !..

LVIII

Κοιμώταν ἡ Συνείδηση στὴν ἀγκαλιὰ τῆς Λήθης
μέσα σὲ μύρων ὕδρατμούς, πάνω σὲ φύλλα ῥόδων...
κι' ἀναγελοῦσα χαίρεται μὲς τὸ γλυκό της ὕπνο
τὴν Ἁμαρτία, τὴν Ἡδονή, τὴν Ὀμορφιά, τὸ Ψέμμα.

Χιλιάδες ἅρπες, γύρω της, τὸν ὕπνο της, λικνίζουν.

Καὶ σὰν τὴν εἶδε ἔτσι ὡραία νἀποκοιμᾶται ἡ Τύψη
πέρνει μορφὴ τἀρχάγγελου... καὶ στὄνειρό της μέσα
τῆς ψιθυρίζει ὁλόγλυκα σταυτί : «νὰ σὲ ξυπνήσω ;»
καὶ μὲ τὸν κρῖνο, ποὺ κρατεῖ, στὸ μέτωπο τὸν γγίζει.

Καὶ κείνη μὲς τὸν ὕπνο της : «μὴ μὲ πειράζεις μή!..»

LIX

Παραμονεύει, ἀθώρητος, μὲς τὰ καντούνια ὁ Χάρος
καὶ βλέπει μπρός του νὰ περνοῦν περήφανα τὰ Νιάτα,
βλέπει τρεμοπερπάτητα τὰ Γηρατειὰ θλιμμένα,
τὴν εὐτυχία γλυκόθωρη, τὴν Δυστυχία κλαϋμένη.

Καὶ μὲ πικρὸ παράπονο μιλεῖ πρὸς τὴν ψυχή του :

«Μήτε κανένα σας μισῶ, μήτε ἀγαπῶ κανένα,
ὦ βαρυστέναχτοι θνητοί, σκλάβοι τοῦ πεπρωμένου,
αὐτὸ σᾶς φέρνει πρὸς τὸ φῶς, αὐτὸ σᾶς παγιδεύει
μὄνειρα πλάνα τὴ Ζωή, στὸν τάφο αὐτὸ σᾶς φέρνει.

Στὴν ἀγγαλιὰ τοῦ τίποτε, σᾶς ἀναπαύω ἐγώ !..»

ΦΑΝΗΣ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

JULIUS HART

ΠΑΝΩ ΑΠΟ ΚΡΥΑ ΚΑΙ ΣΚΟΤΕΙΝΑ ΝΕΡΑ...

Πάνω ἀπὸ κρύα καὶ σκοτεινὰ νερὰ
Τὸν ἴσκιο της μὲ τὶς ψυχὲς τὶς μαῦρες,
Πλέοντας μόνη, ρίχνει ἡ νεκροβάρκα μας.

Κόκκινος στὴν ὀμίχλη τὴν ὑγρὴ
Ὁ τελευταῖος πυρσὸς στὴν πλώρη ἐφέγγιζε,
Μπροστὰ καὶ πίσω κόκκινες σαλεύαν,
Σὰν αἷμα, τῶν νερῶν οἱ ἀναλαμπές.

Πάνω ἀπὸ κρύα καὶ σκοτεινὰ νερὰ
Ὀμίχλης τείχη ὑψώνονταν σταχτιὰ
Κ' ἔσφιξα ἀκόμα μιὰ φορὰ, σωπαίνοντας,
Τὰ παγωμένα χέρια, τὰ χλωμά σου.

Πάνω ἀπὸ τοῦ θανάτου τὰ νερὰ
Τὰ φέρετρά μας μὲ παννιὰ ἀρμενίζουν,
Ἡ μπόρα καὶ ἡ νυχτιὰ σὲ λίγο φτάνουνε,
Κι' αὐτὸς εἶναι ὁ γυαλὸς ὁ σκοτεινὸς
Μὲ τοὺς πανάρχαιους ὕφαλους καὶ βράχους.

Τὰ βλέφαρά μου κλείνουνε βαρειά,
Ἀπ' τὴν ἀγρύπνια κλείνουν τὴν ἀτέλειωτη,—
Ἄσε νὰ κοιμηθοῦμε, νὰ ἡσυχάσωμε,
Κι' ὅπου κι' ἂν πᾶμε κι' ὅπου ἂν ἀρμενίσωμε,
Παντοῦ θἆναι τὸ λιμάνι μας, παντοῦ.

CHRISTIAN MORGENSTERN

ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

Καθόμαστε μπροστὰ σὲ δυὸ τραπέζια—ποῦ;—στὸ Πᾶν...
Σ' ἐξοχή, πόλη, κακηλειό, γιὰ σ' ἄστρο—τί σημαίνει!
Κάπου μέσα στὸ ἀπέραντο βασίλειο τῆς ζωῆς...
Καθόμαστε μπροστὰ σὲ δυὸ τραπέζια, ἐδῶ κ' ἐκεῖ.

Κι' ὅλη ἡ ψυχή μου ἐφλέγονταν: Ἄγνωστη κόρη ἐσύ,
Τὰ δυὸ ἂν μποροῦσα μάτια σου νὰ τραγουδῶ—
Βασιλικὸ τὸ στόμα σου νὰ μὲ παινεύῃ ἂν ἦταν—
Καὶ τ' ἄσπρο ἂν μὲ στεφάνωνε βασιλικό σου χέρι—!

Κι' ὅλη ἡ ψυχή σου ἐφλέγονταν: Ἄγνωστε νιέ μου ἐσύ,
Ποιὸς εἶσαι ποὺ συγκλόνισες τόσο βαθειά μου τὸ εἶναι—
Ποὺ θἄθελα νἀγκαλιαστῶ τὰ γόνατά σου—
Κι' ἄλλο νὰ μὴ σοῦ λέω, παρά: γλυκέ μου ἐσύ, γλυκέ μου!

Καὶ οἱ δυὸ ψυχές μας ἔκρουαν ἡ μιὰ τὴν ἄλλη.
Κι' ὅμως καθένας ἔμεινε στὸ ἀκίνητο τραπέζι—
Καὶ τέλος σηκωθήκαμε καὶ βγήκαμε ἔξω ἀργὰ—
Καὶ δὲν ξαναδοθήκαμε ποτὲ πιὰ στὴ ζωή μας.

(Μετάφραση) ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ

JEAN MORÉAS

CONTE D' AMOUR

II

Θέλω ἕναν ἔρωτα, λυγμοὺς ὁλάκερον καὶ δάκρυα,
ἔρωτα μ' ὠχρὸ μέτωπο, δεμένο μὲ στεφάνι
ῥόδα, ποὺ νἄχουν οἱ βροχὲς τὸ χρῶμα τους ξεπλύνει,
θέλω ἕναν ἔρωτα, λυγμοὺς ὁλάκερον καὶ δάκρυα.

Θλιμμένον ἔρωτα, ὅμοιον μ' οὐρανὸν τοῦ φθινοπώρου,
ὅμοιον μὲ δάσος ἔρωτα, σπαρμένο ἀπὸ σμιλάγκια
ποὺ μελαγχολικὸ μὲς 'στὴ νυχτιὰ χτυπάει τὸ κέρας,
θλιμμένον ἔρωτα, ὅμοιον μ' οὐρανὸν τοῦ φθινοπώρου,
νἆναι ὅλο τύψεις ῥᾴθυμες κι' ὅλο φιλιὰ κλεμμένα.

VII

Χειμῶνας: ὁ ἀγέρας κλαίει.
Τὸ χιόνι κρύβει τὸ περβόλι.
Καὶ μέσα μας, φτωχειὰ ἐρωμένη,
πάει νὰ χιονίσῃ, νὰ χιονίσῃ.

Χτές: ἤτανε οἱ κίτρινοι ἥλιοι,
Χτές: ἦταν καλοκαῖρι ἀκόμα,
νερὸ τρεχούμενο 'στὶς ρίζες
τοῦ λόγγου, ὁλόσπαρτου ἀπὸ μάη,

τὰ ρόδινα καὶ τ' ἄσπρα κρῖνα
καὶ τὰ χρυσοπορφυρωμένα,
— κι' αὔριο, οἱ μαβειὲς δεντρομολόχες
καὶ τὰ σμιλάγκια ποὺ λικνίζουν

πάνω ἀπ' τοὺς πόθους μας, θαμμένους,
πένθιμα τὴ σγουρή τους χλόη,
κι' ὠχρομέτωπες οἱ ἀνάμνησες
μὲ τὸν μακάβρειο τὸν χορό τους.

Αὔριο, οἱ δισταγμοί, οἱ τρομάρες,
τὰ ὀνείρατα τὰ σταυρωμένα,
ὁ ὕπνος χωρὶς τὸ ἀγκάλιασμά σου,
ὁ ξύπνος δίχως τὰ φιλιά σου.

(Les Syrtes)
(Μετάφραση) ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

= ERRATA =

Στὴ σελίδα 73 τοῦ 5 (17) φύλλου τοῦ Δεκεμβρίου, ὁ 30ος στίχος τοῦ «Κούμπλα Χὰν» νὰ διορθωθεῖ ἔτσι:

Σὲ πέντε μίλια φειδοαπλώνουνταν ***πολύκολπα...***

ΑΙΣΘΗΤΙΚΕΣ ΚΟΥΒΕΝΤΕΣ (4)

ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ[1]

Τὸ ὅτι ἀπόλυτη ἀντικειμενικὴ καλλιτεχνία δὲν μπορεῖ νὰ ὑφίσταται, δύναται νὰ μᾶς χρησιμεύσῃ ὡς ἀξίωμα μὲ μιὰν ἰδιαίτερη πειστικὴ δύναμη: μὲ τὸ νὰ τὸ ἔχομε βγάλῃ πρωτήτερα ὡς συμπέρασμα, σημαίνει πὼς μπορέσαμε καὶ νὰ τὸ ἀποδείξουμε, ἐνῷ συνήθως ἕν' ἀξίωμα εἶναι, λένε ἡ γεωμετρίες, «ἀφ' ἑαυτοῦ ἀποδεδειγμένον». Στὴν προφανῆ ἀλήθεια συνάπτουμε καὶ τὴ λογικευμένη ἀπόδειξη, πρᾶγμα ποὺ πνίγει κάθε ἀμφιβολία.

Ἂν καλοεξετάσουμε τὸ ζήτημα θ' ἀντιληφθοῦμε πὼς ὁ ὅρος «ἀντικειμενισμὸς» δὲν εἶναι παρὰ ἕνας ὅρος, μιὰ λέξη ποὺ δὲν ἔχει μεγαλείτερον ὁρίζοντα σημασίας ἀπὸ τὴν κουλοῦρα τοῦ μηδενικοῦ. Μιὰ λέξη ὅμως ποὺ χτυπᾷ ὡραῖα σταὐτὶ καὶ ποὺ ἔχει μιὰ εὔκολη χρήση μόνο καὶ μόνο ἐπειδὴ τὴν βάζουμε σὲ ἀντίθεση μὲ τὸν ὑποκειμενισμό. Ὁ ἄνθρωπος, τὸ ἄτομο, τὸ ὑποκείμενο καὶ εἰδικὰ ὁ καλλιτέχνης, ἀντιλαμβάνεται τὸ κάθε τὶ μὲ τὶς αἰσθήσεις του καὶ καὶ τὸ ἔργο τέχνης ὅπου διυλίζει καὶ ἀποκρυσταλλώνει ὅλες τὴς σκόρπιες του συγκινήσεις δὲν εἶναι, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι παρὰ μιὰ βεβαίωση τῆς ἀτομικότητός του, τοῦ ὑποκειμενισμοῦ του.

Τόσο λοιπὸν ***ἡ ἔκφραση τῶν συναισθημάτων*** ἐκείνων ὅπου ξεχειλίζει τὸ ἐγὼ τοῦ δημιουργοῦ, ποὺ εἶναι ἡ ὑποκειμενικὴ ἐκδήλωση καὶ ἡ πιστοποίηση τῆς ταὐτότητας μιᾶς ψυχῆς, ὅσο καὶ ***ἡ ἑρμηνεία τῶν ἐντυπώσεων*** ποὺ ἡ τριγυρινὴ φύση, ὁ χρόνος ἢ τὸ διάστημα προκαλοῦν στὸν καλλιτέχνη καὶ ποὺ κακῶς βαφτίσαμε ἀντικειμενικότητα ἑνὸς ἀτόμου, δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο παρὰ δυὸ παράλληλες ἀπόρροιες δύο συχετισμῶν τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν ἑαυτό του καὶ τοῦ ἀνθρώπου μὲ κάθε τὶ ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαυτό του αὐτὲς ὅμως οἱ δυὸ παραλλαγὲς εἶναι ἄλλο τὶ παρὰ ἡ τελευταία ἔκφανση τοῦ ὑποκειμενικοῦ στοιχείου;

Τότε τί γίνεται τὸ ἀντικειμενικό; ἁπλούστατα δὲν ὑπάρχει, οὔτε μπορεῖ νὰ ἔχῃ ὑπόσταση ἐνόσῳ δὲν κατεβαίνομε ἀπὸ τὴ θεωρία τῆς ἀπόλυτης ἄποψης. Μόλις πέσωμε στὰ πέλαγα τῆς σχετικότητας, τότες ἀμέσως τὸ ἄφευκτο ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι νὰ ξεχωρίσῃ ὁ διυφὴς χαραχτῆρας τοῦ ἀπόλυτου ὑποκειμενισμοῦ καὶ θὰ ἔχωμε τὸν κοινῶς ἐννοούμενο ὑποκειμενισμὸ (δηλαδὴ τὸν ἄνθρωπο ἐν σχέσει μὲ τὸν ἑαυτό του), καὶ τὸν ἀντικειμενισμὸ τῆς καθημερινῆς ἀντίληψης, ποὺ δὲν εἶναι, ἂς τὸ ξανακοπανίσωμε, παρὰ μιὰ παραλλαγὴ τοῦ ὑποκειμενισμοῦ (δηλαδὴ τὸν ἄνθρωπο σχετικὰ μὲ κάθε τι ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαυτό του).

Ἀπόλυτος ἀντικειμενισμὸς δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ, ἐπειδὴ ἡ ἀνθρώπινη φύση μὲ τὸν πολύτιμό της ἐγωϊσμό, τὸ ἱερώτερο καμάρι της, δὲν μπορεῖ ποτὲ νἀπεκδυθῇ ὅλως διόλου τὸ ἐγώ της, τὴ διαπίστωση δηλαδὴ τῆς ὀντότητάς της, ἀφοῦ ἄρνηση τοῦ ἐγὼ σημαίνει αὐτοκτονία. Μπορεῖ νὰ προσηλωθῇ κανένας ὅσο καὶ ἂν θέλῃ στὸν ἐξωτερικὸ κόσμο, ποτὲς ὅμως δὲ θὰ μπορέσῃ νὰ ἐξαλείψῃ τὸν ἐσωτερικό, ἀφοῦ μέσα στὸ ἐγώ του θὰ καθρεφτίσῃ τὶς ἐντυπώσεις του. Κάθε λεγόμενη ἀντικειμενικὴ ἐντύπωση ἔχει τὴ βοῦλα τοῦ ὑποκειμενισμοῦ τοῦ καλλιτέχνη, καί, ἂν μπορεῖ κανεὶς νἀπαρνηθῇ τὰ πρωτοτόκιά του καθὼς ὁ Ἠσαῦ, τὸ Χριστὸ καθὼς ὁ Πέτρος, τὴν πατρίδα του καθὼς ὁ Ἐφιάλτης, τὰ παιδιά του ἢ τοὺς γονεῖς του, ἀδύνατο τῶν ἀδυνάτων εἶναι νἀποσκορακίσῃ κανεὶς τὸ ὡραῖο, θαυμάσιο, τὸ ὑπέρτατο **ἐγώ** του ποὺ βάζει κάτω καὶ πρωτοτόκια καὶ Χριστοὺς καὶ πατρίδες καὶ συγγενολόγια, καὶ ποὺ εἶναι ἡ βάση τῆς κοινωνίας, τοῦ νόμου καὶ αὐτῆς ἀκόμα τῆς.... ἠθικῆς. Ἀπεναντίας κάθε μας πράξη, κάθε μας σκέψη, κάθε μας αἴσθημα αὐτὸ τὸ **ἐγώ**, τὸ βεβαιώνει, τὸ διατυπώνει, τὸ πιστοποιεῖ..

Ὅσο καὶ ἂν πασκίσωμε, γελῶντας τοὺς ἑαυτούς μας, φαρισαϊκὰ νὰ ξεχωρίσουμε αἰσθήματα γιὰ τὸν ὑποκειμενισμὸ ἀπὸ ἐντυπώσεις γιὰ τὸν ἀντικειμενισμό, δὲν καταφέρνουμε τίποτε. Τὸ αὐτοκρατορικό μας **ἐγὼ** τὰ καταβροχθίζει ὅλα καὶ ἐκεῖνο διέπει τὰ πάντα.

***

Ἂς πάρουμε πειὸ συγκεκριμμένα τὰ πράματα. Ἂς διαλέξουμε μιὰν ἀπὸ τὶς ὑποκειμενικώτερες τέχνες καὶ μιὰν ἀπὸ τὶς θεωρούμενες ἢ λεγόμενες ἀντικειμενικώτερες. Γιὰ νὰ μὴν παρεξηγηθοῦμε, λέμε ἀρχίζοντας ποὺ στὶς τέχνες δὲν ὑπάρχει βαθμὸς καὶ δόση ἀπὸ τὸ τάδε ἢ δεῖνα στοιχεῖο. Ἡ πρόθεσή μας εἶναι μονάχα νὰ βροῦμε ὅσο τὸ δυνατὸ χτυπητότερα παραδείγματα δίχως νὰ δημιουργήσουμε ἱεραρχίες.

Νομίζουμε λοιπὸν πὼς εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ αἰσθητικώτερα λάθη τὸ νὰ πιστεύωμε πὼς ὁ λυρισμὸς (ἡ ἀκέραια ὑποκειμενικὴ ἔκφραση) εἶναι ἀποκλειστικὸ τιμάριο στὴν ποίηση, καὶ τὸ νὰ θεωροῦμε τὴ ζωγραφικὴ μιὰν περιωρισμένη ἀντικειμενικὴ τέχνη ἐπειδὴ ἀναγκαστικῶς ἡ ὑλική της διαπίστωση ἐξαρτᾶται ἀπὸ πράματα συγκεκριμμένα, σὰν τὶς γραμμὲς καὶ τὰ χρώματα, ἐνῷ τὸ ποιητικὸ ἂς ποῦμε ὑλικὸ συνίσταται ἀπὸ ἰδέες ἀφῃρημένες, τὰ λόγια δηλαδή, ἀδιάφορο ἂν μᾶς ἔρχονται μὲ ὀπτικὴ ἢ ἀκουστικὴ μεσολάβηση, ἂν τὸ ποίημα μᾶλλα λόγια εἶναι τυπωμένο ἢ ἀπαγγέλλεται. Μὲ τὸ νὰ μπορῇ ἡ ποίηση καὶ νὰ ὑποβάλῃ ἀφ' ἑνός, καὶ νὰ περιγράψῃ ἀφ' ἑτέρου, μήπως ἔπεται πὼς καὶ ἡ ζωγραφικὴ δὲν μπορεῖ νὰ ξανοιχτῇ στὸν ἴδιον ὁρίζοντα ἐπειδὴ φαινομενικὰ μόνο μπορεῖ νὰ περιγράψῃ;[1] Βάλτε σαρανταπέντε ζωγράφους νὰ ζωγραφίσουν τὸ ἴδιο βλακόμουτρο, τὴν ἴδια γύμνια ἢ τὸ ἴδιο τοπεῖο. Θὰ ἔχετε σαρανταπέντε διάφορες γελιογραφίες, ἰσάριθμα τσιτσιδώματα καὶ ἄλλες τόσες χαλκομανίες. Ὁ κάθε ζωγράφος θὰ ἰδῇ δια-

(1) Κύττα προηγ. στὰ φύλλα 4, 6 καὶ 9 τοῦ Α'. τόμου τῆς «Μούσας».

(1) Μήπως ὅλες οἱ νέες τάσεις τῆς ζωγραφικῆς, ποὺ μερικές τους εἶναι ἀληθινὰ τερατώδεις, δὲν εἶναι μιὰ τάση στὴν διαπίστωση ἑνὸς ἔξαλλου καλλιτεχνικοῦ ὑποκειμενισμοῦ;

φορετικά, θὰ καθορίσῃ ἀλλοιώτικα τὸ κάθε τι μὲ τὰ χρώματά του στὸ πανί. Ἂν καλοσυλλογιστῆτε τὸ πρᾶμα θὰ δῆτε πὼς κανείς τους δὲν μᾶς δίνει τὸ ἀντικείμενο, παρὰ ***τὴν ἀτομικὴ ἐντύπωση, τὴν ψυχικὴ διάθλαση ποὺ προξενεῖ τὸ ἀντικείμενο***. Φωνάξτε τώρα καὶ κανένα φωτογράφο τῆς ντουζίνας· περιττὸ νἄναι καλλιτέχνης. Πέστε του νὰ βγάλῃ τρεῖς πλᾶκες· τῆς μούρης, τῆς γυμνῆς καὶ τῆς ἐξοχῆς. Θὰ ἔχετε τὴν πλησιέστερη ἀναπαράσταση τοῦ ἀντικειμένου, τὴν ἄψυχη μὰ ***σωστὴ*** ἑρμηνεία τῶν γραμμῶν καὶ τοῦ ὄγκου.

Συγκρίνετε τώρα τὰ τρεῖς φορὲς σαρανταπέντε ἀριστουργήματα μὲ τὶς τρεῖς φωτογραφίες. Ὑπάρχουν πολλὲς πιθανότητες πὼς ἡ ζωγραφιὰ ποῦ θὰ δείξῃ τὴ δυνατώτερη καλλιτεχνικὴ προσωπικότητα θὰ διαφέρῃ περισσότερο ἀπὸ τὶς ἄλλες καὶ ἴσως νὰ εἶναι καὶ καλλίτερη ἀπὸ δαῦτες. Πίσω ἀπὸ τὸ ἔργο τέχνης βλέπομε πάντα τὸν τεχνίτη εἴτε τὸν ζητοῦμε. Τὸ **τέ** ζωγραφίζει τόσο δὲ μᾶς μέλει ὅσο τὸ **πῶς** ζωγράφισε. Τὸ **τέ** λοιπὸν εἶναι τὸ ἀντικειμενικὸ καὶ τὸ **πῶς** τὸ ὑποκειμενικὸ στοιχεῖο, ἡ συνείδηση τοῦ καλλιτέχνη.

Ἡ ἀπόλυτη αὐτὴ καταδίκη τοῦ ἀντικειμενικοῦ στοιχείου, ποὺ δὲν εἶναι ἀνεκτὸ παρὰ μόνο σχετικὰ ἐνόσῳ ὑποδουλώτεται στὸν ὑποκειμενισμό, μπορεῖ σ' ὅλες τὶς τέχνες, μὲ τοὺς ἀνάλογους παραλληλισμούς, νὰ γίνῃ καταφανέναστη καὶ γιαυτὸ ἀποφεύγουμε κουραστικὰ παραδείγματα τόσο στὴ μουσική, ὅσο καὶ στὴν ἀρχιτεχτονική, στὴ γλυπτική, παντοῦ ὅπου ὑπάρχει δημιουργία τέλος πάντων. Ὁ ἐγωϊσμός, ἀφοῦ τὸ κάθε ἔργο τέχνης, εἶναι δημιουργικὴ ἐκδήλωσή του, νοσφίζεται τὸ κάθε τι ποὺ χρησιμεύει ὡς ὑλικὸ στὴ διαπίστωσή του, ὁ δὲ καλλιτέχνης πάντοτε περήφανος γιὰ τὸ ὡραῖο, καὶ ἀκόμα γιὰ τὸ ἄσκημό του ἔργο θὰ πῇ **ἐγὼ** τὸ ἔφτιασα. Λίγο λογαριάζει **τέ** ἔκαμε, τί μπορεῖ στὸ μέλλον νὰ κάμῃ, ἀρκεῖ **αὐτὸς** νὰ τὸ κάμῃ.

*
* *

Ἔτσι καταντοῦμε στὸ ἀκόλουθο συμπέρασμα: ἀφοῦ ἐκτιμήθηκαν στὴν πραγματική τους ἀξία ὁ ὑποκειμενισμὸς καὶ ὁ ἀντικειμενισμός, ἡ ἀντικειμενικὴ τέχνη μπορεῖ νὰ ὁρισθῇ (αὐτὴ δὲν ἀποκλείει ἄλλους ὁρισμοὺς) ὡς ἑξῆς: ***διαφορικὴ ἑρμηνεία τοῦ ἔξω κόσμου κατὰ τὴν ἀντίληψη τῶν ποικίλων δημιουργικῶν «ἐγώ»***.

Ἔτσι προσαρτᾶται ὁλοκληρωτικὰ στὴν μόνη ἀληθινὴ τέχνη, τὴν ὑποκειμενική. Ὁ ἀντικειμενισμὸς δὲν εἶναι παρὰ ἕνα παρακλάδι της.

Παρίσι 6. ΙΒ'. 1921 **Μ. ΒΑΛΣΑΣ**

FIERENS-GEVAERT

ΤΑ ΝΕΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΒΑΝ ΝΤΥΚ

(Συνέχεια καὶ τέλος)

Ξαφνίζουνται συχνὰ γιὰ τὴν εὐκολία, μὲ τὴν ὁποία οἱ μεγάλοι καλλιτέχνες τῆς Ἀναγέννησης χρησιμοποιοῦσαν τὰ ταλέντα τῶν μαθητῶν τους γιὰ τὴν ἑτοιμασία τῶν ἔργων τους. Ὁ Ροῦμπενς, σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο, ἀκολουθοῦσε φυσικώτατα μιὰ παράδοση, ποὺ ὁ Βὰν Ντὺκ ἀργότερα δὲν παράλειψε νὰ τὴ διατηρήσει κι αὐτός. Στὸ Μεσαιῶνα καὶ στὴν ἐποχὴ τῆς Ἀναγέννησης, ἡ Τέχνη δὲ νομιζότανε καθόλου σὰ μιὰ μυσταγωγία, μὰ σὰν ἕνα ἐπάγγελμα· ὁ καλλιτέχνης δὲν ἦτανε καθόλου ἕνα πλᾶσμα αἰσθαντικὸ καὶ περήφανο ὑπερβολικά· μὰ ἕνας ἀνώτερος τεχνίτης, ποὺ πάλευε γιὰ νἀσφαλίσει τὴν ὕπαρξή του. Οἱ ἀδελφότητες τοῦ Ἁγίου Λουκᾶ ἦτανε μεγάλες οἰκογένειες, ὑποδιαιρούμενες σὲ μικρότερες οἰκογένειες: τὰ ἐργαστήρια. Ὁ μαθητὴς ἦταν ἕνας ἁπλὸς ἀρχάριος· δάσκαλος μὲ τὴ σειρά του, ἔπειτα ἀπὸ μιὰ κρίση αὐστηρὴ τῶν ὁμοίων του, τὸ θεωροῦσεν ἀκόμα μεγάλη τιμή του νὰ μπορέσει νὰ συνεργαστεῖ σ' ἕνα ἔργο μὲ τὸν προϊστάμενο. Ὁ ἁγιογράφος Memling, ὄχι περσότερο ἀπὸ τὸ Ροῦμπενς, δὲν εἶχε καμμιὰ τύψη χρησιμοποιῶντας τὸ ταλέντο τῶν μαθητῶν του. Ἡ λεύτερη τούτη συνεργασία ἔπνιγε τὴν προσωπικότητα τῶν μαθητῶν; Λιγόστευε τὴ μεγαλοφυΐα τῶν δημιουργῶν; Δὲν ἐπρόκειτο παρά γιὰ μιὰν ἀμοιβαία ἀνταλλαγή, ἀπόλυτα γόνιμη, ποὺ οἱ συνέπειές της ἦτανε δυνατὲς καὶ πολλαπλές. Ὁ ζωγράφος Δαβὶδ εἶχεν, ὡς πρὸς αὐτό, κληρονομήσει τὴν ὀρθοφροσύνη τῶν ἐνδοξότερων προκατόχων του. Ἔχοντας νὰ ἐκτελέσει τὸ θέμα «Ὁ Λεωνίδας στὶς Θερμοπύλες» ζήτησε σχέδια ἀπ' ὅλους τοὺς μαθητές του καὶ τοὺς ἔκανε γνωστό, πὼς θὰ δανειζότανε τὶς καλύτερές τους ἰδέες γιὰ τὸ ἔργο του: «Ὅλος ὁ κόσμας ἔχει ἰδέες, πρόσθετε, τὸ πᾶν εἶναι νὰ τοὺς δίνει κανεὶς μιὰ μορφὴ ὡρισμένη». Ἔκανε καθὼς εἶπε. Κ' ἐκεῖνοι ἀπὸ τοὺς μαθητὲς του, τῶν ὁποίων τὸ νεανικὸ σχέδιο εἶχεν ὑποβάλει κάποια λεπτομέρεια τῆς εἰκόνας του ἦτανε πολὺ περήφανοι. Αὐτὸς ὁ καλλιτεχνικὸς κομμουνισμὸς ἐπηρέαζε καὶ τὸ ἠθικὸ περιβάλλον τῶν ζωγράφων τῆς Ἀμβέρσας· ἐνώνανε τὰ παιδιά τους μὲ γάμο· ὁ μαθητὴς παντρευότανε τὴν κόρη τοῦ δάσκαλου· τὰ πολυάριθμα «οἰκογενειακὰ πορτραῖτα» τἀφημένα ἀπὸ τοὺς καλλιτέχνες αὐτοὺς μᾶς ἀποδείχνουν τὴν κλίση τους πρὸς τὴν θερμὴν οἰκειότητα. Ὁ Carel van Mander δὲν ἀρχίζει τὸ «Βιβλίο τῶν ζωγράφων» του μὲ μιὰ σειρὰ ἠθικῶν συμβουλῶν γιὰ νὰ τὶς χρησιμοποιοῦν οἱ συνάδελφοι;

Ὁ Βὰν Ντὺκ δὲν περνάει γι ἅγιος· μὰ ἡ παράδοση τοῦ κόλλησε μιὰ φήμη κακή. Τίποτε δὲ μᾶς ἀναγκάζει νὰ πιστέψουμε, πὼς δὲν εὐεργετήθηκε καθόλου ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιρα τῆς χρηστότητας, ποὺ ἦταν χυμένη στὸ ἐργαστῆρι μέσα τοῦ Ροῦμπενς καὶ στὴν καλλιτεχνικὴ κοινωνία τῆς Ἀμβέρσας. Μὲ λέξεις γεμᾶτες ὀργή, ὁ Houbraken καὶ ὁ Descamps διηγοῦνται, πὼς ὁ Βὰν Ντὺκ τόλμησε νὰ σηκώσει τὰ μάτια στὴ γυναῖκα τοῦ ἀσύγκριτου δασκάλου του, ποὺ στάθηκε σ' αὐτὸν σὰν πατέρας. Ὁ Ροῦμπενς, λένε, εἶχε προσφέρει τὴν κόρη του γιὰ γυναῖκα στὸ νεαρὸ καλλιτέχνη, μ' αὐτὸς ἀρνήθηκε γιατὶ ἀγαποῦσε τὴ μητέρα, τὴν Ἰσαβέλλα Brandt. Ὁ Carpenter δὲν κουράστηκε γιὰ νὰ δείξει τὴν κουταμάρα τῆς συκοφαντίας αὐτῆς: ὁ Ροῦμπενς δὲν εἶχε κανένα κορίτσι ἀπὸ τὴν πρώτη του γυναῖκα, τὴν Ἰσαβέλλα.

Εἶναι ἀληθινό, πὼς ὁ νεαρὸς ζωγράφος ἦτανε πολὺ ὄμορφος, πολὺ κομψός, μὲ μιὰν ὑπέρτατη εὐγενικότητα. Τὰ πορτραῖτα τοῦ Βὰν Νιὺκ νέου (συλλογὴ τοῦ δοῦκα τοῦ Grafton, Ἐθνικὴ στοά, Πινακοθήκη τοῦ Μονάχου καὶ πρὸ παντὸς τὸ περίφημο ἐκεῖνο τοῦ Ermitage) μᾶς κάνουν νὰ σκεφτόμαστε τὰ Χερουβείμ, τὸ Μυσσὲ νέο ἢ καλύτερα κάποιον χαριτωμένο σαιξπηριανὸ ἀφέντη: Laërte, Cassio, Benedict, Mercutio—πρόσωπα ὅλο θέλγητρο, ποὺ κάθε τους λόγος ἀχτινοβολεῖ καὶ κάθε τους κίνηση εἶναι πλασμένη ἀπ' ὁμορφιά. Ἡ φυσικὴ αὐτὴ χάρη δὲν ἐξηγεῖ τὴν καταγωγὴ πολλῶν ἀπὸ τὶς ἀναξιόπιστες αὐτὲς διηγήσεις; Καὶ δὲν εἶναι ἁπλούστατα αὐτὴ ἡ ὁμορφιά, ποὺ ταράζει τὴν κρίση τοῦ Descamps, ὅταν δανείζει στὸν καλλιτέχνη «αὐτὴ τὴν ἐρωτικὴ κλίση», ποὺ ὅλοι οἱ κριτικοὶ κ' οἱ ἱστορικοί, ἀπὸ τὸν εὐκολόπιστο Houbraken ὡς τὸν πολὺ εὐσυνείδητο Fromentin θεώρησαν σὰν ἕνα ἐμπόδιο στὴν τέλεια πνευματικὴν ἀνάπτυξη τοῦ ἥρωά μας, στὴν ὁλοκληρωτικὴ φανέρωση τῶν μεγαλοφυῶν χαρισμάτων του;

Κι ἂν ὁ Βὰν Ντὺκ δὲ ζοῦσε μιὰ ζωὴ καλογερική—ὅλες οἱ σχετικὲς μ' αὐτὸ παραδόσεις, ποὺ μαζευτήκανε ἀπὸ στόμα σὲ στόμα, εἶναι ὕποπτες—τὸ λιγώτερο ξαίρουμε, πὼς δούλευε χωρὶς ἀνάπαυση. Ἡ φήμη του εἶχε στερεωθεῖ προτοῦ φύγει γιὰ τὴν Ἰταλία. Κατὰ τὸ 1620, ὁ φημισμένος Μαικήνας Θωμᾶς Howard, κόμης d' Arundel, ποὺ ὁ Ροῦμπενς τὸν ἔλεγεν «εὐαγγελιστὴ γιὰ τὸν κόσμο τῆς τέχνης», ὑποχρέωσε τὸ Βὰν Ντὺκ νὰ ἐγκατασταθεῖ στὴν Ἀγγλία. Ὁ νεαρὸς ζωγράφος καλέστηκε στὴν αὐλὴ τσῦ Ἰάκωβου τοῦ Α'., ἔφκιασε πορτραῖτα, δέχτηκεν ἕνα δῶρο ἀπὸ 100 λίβρες καὶ στὶς 28 τοῦ Γενάρη τοῦ 1621 «ὁ κύριος Ἀντώνης Βὰν Ντύκ, δοῦλος τῆς Α. Μεγαλειότητας», κατορθώνει νὰ τοῦ δοθεῖ ἕνα διαβατήριο «γιὰ νὰ ταξειδεύει ὀχτὼ μῆνες χάρισμα μὲ τὴν ἄδεια τῆς Α. Μεγαλειότητας». Μπορεῖ κανεὶς νὰ συμπεράνει ἀπ' αὐτό, πὼς ὁ Βὰν Ντὺκ ἦτανε δοξασμένος στὰ εἰκοσιδυό του χρόνια.

Τότε φεύγει γιὰ τὴν Ἰταλία. Αὐτὸ ἔγινε πρὶν ἢ μετὰ τὸ θάνατο τοῦ πατέρα του, στὰ 1622, δηλαδὴ ἀμέσως μετὰ τὸ γυρισμό του ἀπὸ τὴν Ἀγγλία, ἢ στὰ 1623; Κανένα σοβαρώτατο ντοκουμέντο δὲ δίνει τέλος στὴν ἀμφιβολία μας. Κι ἐδῶ ἀκόμα ἕνα χαριτωμένο μυθιστόρημα ἔρχεται νὰ γεμίσει τὰ χάσματα τῆς ἱστορίας. Ὑπάρχει ἀνάμεσα στὶς Βρυξέλλες καὶ τὴ Λουβαὶν ἕνα χωριό, ποὺ τὸν λένε Saventhem καὶ ποὺ ἡ ἐκκλησιά του κατέχει ἕνα φημισμένον «Ἅγιο Μαρτῖνο» τῆς νιότης τοῦ δασκάλου. Ἡ ἀδυναμία, στὴν ὁποία βρεθήκανε γιὰ νὰ ἐξηγήσουν τὴν παρουσία ἑνὸς ἀριστουργήματος σ' αὐτὴ τὴν ταπεινὴ περιοχή, ἔκανε φυσικὰ ν' ἀνθίσει μιὰ παράδοση: Μόλις ἔφυγε γιὰ τὴν Ἰταλία ὁ Βὰν Ντὺκ σταμάτησε στὸ Saventhem, μαγεμμένος ἀπὸ τὰ μάτια μιᾶς ὄμορφης μυλωνοῦς, ποὺ ἔζησε λίγο καιρὸ μαζί της. Καὶ ζουγράφησε γι' αὐτὴν τὸν «Ἅγιο Μαρτῖνο» ἢ τόνε πρόσφερε στὴν ἐκκλησιὰ ὡς σημάδι μεταμέλειας.

Ὁ ἀνώνυμος τοῦ Λούβρου πρῶτος ἐδυσπίστησε σ' αὐτὴ τὴν παράδοση. Οἱ νεώτεροι κριτικοὶ τὴν ξαναγύρισαν στὴν ἀνυπαρξία. Ἀντὶ γι' αὐτὴν μεταχειριστήκανε διάφορες ἄλλες ὑποθέσεις. Ἔχουν ὅλοι κι ἀπὸ μιὰν ἱστορία ἐξ αἰτίας τοῦ «Ἁγιου Μαρτίνου». Ἄλλοι λένε, πὼς ὁ Βὰν Νιὺκ ἀγάπησε τὴν Ἰσαβέλλα Van Ophem, τὴν κόρη τοῦ δήμαρχου τοῦ Saventhem καὶ πὼς τὴ ζήτησε καὶ τοῦ ἀρνήθηκαν· ὅμως ἀφίνουν στὴ σκιὰ τὶς σχέσεις τοῦ εἰδύλλιου τούτου μὲ τὴν εἰκόνα. Ἄλλοι, πιὸ φρόνιμοι, ἀναφέρουν, πὼς ὁ Ferdinand de Boisschot, ἀφέντης τῆς περιοχῆς, παράγγειλεν ἕναν «Ἅγιο Μαρτῖνο» στὸ Βὰν Ντὺκ γιὰ τὴ δεσποτική του ἐκκλησιά. Μὰ ὁ καλλιτέχνης ζουγράφησε δυὸ «Ἁγιους Μαρτίνους», ἕνα τοῦ Saventhem κι ἄλλον ἕνα, ποὺ φυλάγεται στὸ Οὐΐνδσορ. Ὁ τελευτῖος αὐτὸς πολὺν καιρὸ ἀποδινότανε στὸ Ροῦμπενς. Τὸν ἀποδίνουν πιὰ στὸ μαθητὴ κ' ὑποστηρίζουν μερικοὶ ἀκόμα, πὼς αὐτὸ εἶναι τὸ ἔργο τὸ ἐκτελεσμένο γιὰ τὸν Ferdinand de Boisschot—μὰ τοῦτο εἶναι πολὺ ἀπίθανο.

Οἱ λάμψεις τῆς κριτικῆς γεννοῦν κάποτε κάποια σύγχυση στὰ γεγονότα. Ἄ! ἂν μποροῦσε κανεὶς ἀκόμα νὰ δίνει πίστη στοὺς μυθογράφους. Μὰ κι αὐτοὶ ἀλληλοχτυποῦνται, ὅσο κ' οἱ νεώτεροι λόγιοι. Πόσες ἱστορίες δὲ διηγοῦνται ἐξ αἰτίας τῆς φευγάλας γιὰ τὴν Ἰταλία! Ὁ Βὰν Ντύκ, βεβαιώνει ὁ ἕνας, δέχτηκεν ἀπὸ τὸ Ροῦμπενς ἕνα καλογεμισμένο πορτοφόλι κι ἕνα ἄλογο —τὸ περίφημο ἄλογο τοῦ πίνακα τοῦ Saventhem. Καθόλου, διηγιέται κάποιος ἄλλος· ὁ δάσκαλος ἦταν ζηλιάρης πρὸς τὸν χαριτωμένο του μαθητὴ καὶ τὸν παρουσίασε δίπλα στὴ δεύτερη γυναίκα του, ἀνάμεσα στοὺς καταδικασμένους τῆς εἰκόνας του «Ὁ Χριστὸς στὶς λίμβους».—Πραγματικά, ὁ Βὰν Ντὺκ κατευοδώθηκε μὲ λόγια θερμὰ ἀπὸ τὸ Ροῦμπενς κ' ἔκαμε καὶ δῶρο κατόπι στὸ δάσκαλό του ἕνα «Ecce homo», ἕνα «Χριστὸ στὸν κῆπο τῶν ἐλιῶν» κι' ἕνα πορτραῖτο τῆς Ἰσαβέλλας Brandt.

Ἡ ψυχικὴ κατάσταση τοῦ νεαροῦ καλλιτέχνη αὐτὴ τὴ στιγμή, φαίνεται ἀρκετὰ εὔκολο νὰ ὁριστεῖ. Ὁ Βὰν Ντὺκ ἦταν πλούσιος· δὲν εἶχεν ἀνάγκη νὰ τοῦ χαρίσει πορτοφόλι ὁ Ροῦμπενς· δὲν εἶχε φόβο, πὼς θἀναγκαζότανε νὰ πουλήσει τὸ καπέλλο του στὸ δρόμο. Ἕνας ἀνταποκριτὴς τοῦ κόμη d'Arundel γράφει γι' αὐτὸν στὰ 1620: «E giovane di ventum anni con padre e madre in questa citta molto ricchi».

Ὁ Ροῦμπενς δὲν ἔκαμεν ἐλεημοσύνη στὸ μαθητή του· τοῦ ἐπλήρωσεν ἁπλούστατα τοὺς μισθούς, ποὺ τοῦ ἄξιζαν. Ὁ Βὰν Ντὺκ δὲ μποροῦσε καθόλου νὰ παραπονεθεῖ: μὲ πολυτέλεια, καθὼς φαίνεται, ἑτοιμασμένος, λίγο περήφανος, χωρὶς ἀμφιβολία, γιὰ τὰ φυσικὰ θέλγητρά του, μὲ πνεῦμα σταθερὸ κ' ἐπιδέξιο, γεμᾶτος ἀκόμα ἀπὸ τ' αὐστηρὰ παραδείγματα τῆς οἰκογενείας του καὶ τὶς σοφὲς συμβουλὲς τοῦ Ροῦμπενς, πιστεύοντας στὴ μεγαλοφυΐα του, ποὺ τότε γεννιότανε καὶ παραδομένος στὴν πρώτην ἔκσταση τῆς δόξας —ἔτσι παρουσιάζεται στὴ φαντασία μας ὁ Βὰν Ντύκ, καθὼς ταξίδευε γιὰ τὴ θαυμάσιαν αὐτὴν Ἰταλία, ὅπου ἡ τέχνη του πήγαινε νὰ πάρει μιὰ πρώτη κι ἀξέχαστην ὁρμή.

(Μετάφραση) **Ι. Μ. Π.**

ΘΕΑΤΡΟ

Δ. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗ: «*Φαῦστα*»—*Τραγῳδία εἰς πράξεις 4.*—Στὶς ἀρχὲς τοῦ Γενάρη, ὕστερα ἀπὸ μισὸ σχεδὸν αἰῶνα ἀπ' τὴν πρώτη παράστασή της, παίχτηκε ἀπ' τὸ θίασο τῆς Μαρίκας Κοτοπούλη στὸ «Βασιλικὸ θέατρο» ἡ τραγωδία τοῦ Βερναρδάκη «Φαῦστα». Τὸ ἔργο στάθηκε καλὰ στὴ σκηνὴ καὶ χειροκροτήθηκε: Εἶχε τὴν εὐτυχία νὰ ἑρμηνευτεῖ ἀπ' τὴ βασιλίδα τῆς ἑλληνικῆς σκηνῆς κι' ἀπὸ ἠθοποιοὺς ἐπαρκέστατους. Ὁ κ. Ν. Ροζὰν μάλιστα, ἦταν ἕνας ἀληθινὸς καὶ ἱστορικὰ ψυχολογημένος Κωνσταντῖνος, δείχνωντας ἀκόμα μιὰ φορὰ πὼς ἂν ἔχει πολλοὺς σαναγωνιστές, ἀνώτερους μάλιστα, στὴν ὑπόκριση τῶν νεωτέρων δραμάτων, ἀπομένει πάντα ὁ μοναδικὸς ἑρμηνευτὴς τῶν μεγάλων τραγικῶν ρόλων τοῦ ἀρχαϊκοῦ θεάτρου. Μὰ μιὰ φήμη καὶ μιὰ ἀριστοτεχνικὴ ἀπόδοση μονάχα, δὲ θἄφταναν νὰ στηρίξουν ἕνα ἔργο στὴ σύγχρονη σκηνή, ἂν δὲν εἶχε καὶ κάποιαν ἐσωτερικὴν ἀξία. Κ' ἡ παράσταση αὐτὴ τῆς «Φαύστας» τώρα τελευταῖα, ποὺ κάποια ἐντατικώτερη παρατηρεῖται κίνηση γιὰ τὴν ἀναδίφηση τοῦ φιλολογικοῦ μας παρελθόντος, ἔρχεται νὰ μᾶς θυμίσει, ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄποψη, πολλὰ σημαντικὰ πράματα.

*
* *

Στὴν ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς φιλολογίας, ποὺ ἀρχίζει μὲ τὴ Βυζαντινὴ λογονεχνία κ' ἐξελίσσεται κανονικὰ μετὰ τὴν Ἅλωση στὰ δημοτικὰ τραγούδια κι' ἀπὸ κεῖ στὸ Σολομὸ καὶ στὴ νεώτερή μας δημιουργικὴ παραγωγή, ὑπάρχει μιὰ πλατειὰ παρένθεση. Τὴν παρένθεση αὐτὴ γεμίζει ἡ φτιασιδωμένη φιλολογία, ποὺ ξεφεύγοντας ἀπ' τὴν προγονικὴ δημοτικὴ παράδοση, τὴ γεμάτη ζωὴ καὶ γονιμότητα, τὴ σύμφωνη μὲ τὸ ἐθνοφυλετικό μας αἴσθημα, θέλησε, ἀποδεικνύωντας μιὰν ἄπρεπη πολυμάθεια καὶ συνεπαρμένη ἀπὸ μιὰ λογιώτατη καὶ ἀναχρονιστικὴ φιλοκαλία (;), νὰ ἐκφράζει τὰ νεοελληνικά της συναισθήματα μέσα γλωσσικὸ κατασκεύασμα λογιωσύνης, ξένο πρὸς τὴ ζωή. Καὶ μπορεῖ νὰ τὴν κρίνει κανένας συνολικά, μὰ τὰ λόγια ποὺ ὁ Ἔσσελιγκ κατακρίνει μιὰν ἀνάλογη προσπάθεια τῆς Βυζαντινῆς λογοτεχνίας: «Ὅταν συγγραφεὺς μεταχειρίζεται γλῶσσαν ἥτις δὲν εἶναι ἡ μητρική του, μόνον εἰς ἔργα σκέψεως δύναται νὰ ἐπιτύχῃ, διότι εἶναι ἀδύνατον νὰ εὐδοκιμήσῃ ὅπου ἀπαιτεῖται ἔκφρασις αἰσθημάτων. Εὐκολώτερον εἶναι νὰ λογοκλοπῇ τις εἰς ξένην γλῶσσαν, παρὰ νὰ εὑρίσκῃ προσωπικὰς ἐκφράσεις, πρὸς ἀπόδοσιν τῶν αἰσθημάτων μεγάλης χαρᾶς ἢ μεγάλης ὀδύνης».

Ἡ φιλολογία καὶ ἡ ποίηση προπάντων τῆς καθαρεύουσας, ξένη πρὸς τὴν Ἑλλάδα ὡς πρὸς τὴν ἔκφραση καὶ τὸ γλωσσικὸ κατασκεύασμα, στάθηκε ξένη καὶ ὡς πρὸς τὸν συναισθηματισμό, ποὺ τὸν λογοκλόπησεν ἀκέραιον ἀπ' τὴ Δύση. Φιλολογία λογιωτατική, δασκαλίστικη, ξεκάρφωτη, ξενορωμαντική, μιμητική. Ἂν καμμιὰ φορὰ οἱ λίγες της ἐξαιρέσεις (Κάλβος) μᾶς δίνουν ἔργα, ποὺ καὶ σήμερα ἀκόμα μποροῦν νὰ ὑποστοῦν μ' ἐπιτυχία τὸν αὐστηρότερο κριτικὸ κι' αἰσθητικὸ ἔλεγχο, αὐτὸ δὲ μπορεῖ νὰ σώσει τὴν καθαρευουσιάνικη τεχνοτροπία, μὰ εἶναι εἰς βάρος της, γιατὶ μᾶς κάνει καμμιὰ φορὰ νὰ στοχαζόμαστε πὼς, παράλληλα στὴν αἰσθηματικότητα καὶ τὴν διανόηση μιᾶς ἐποχῆς, ἔπνιξε μὲ τὰ δασκαλίστικα βρόχια της κι' ἀξιόλογες δημιουργικὲς ὁρμὲς (Παπαρρηγόπουλος). Μέσα σαυτές, ποὺ μὲ μιὰ μικρὴν ἐπιείκεια εὔκολα ξεχωρίζουμε, συγκαταλέγεται κι' ὁ Δημήτριος Βερναρδάκης.

*
* *

Γεννημένος στὴ Λέσβο στὰ 1834, ἔγραψε λίγα λυρικὰ ποιήματα καὶ διακρίθηκε κυρίως στὰ δράματά του («Μαρία Δοξαπατρῆ», «Εὐφροσύνη», «Κυψελίδαι», μὰ προπάντων «Φαῦστα» καὶ «Μερόπη»). Προσπαθεῖ νὰ δημιουργήσει «Ἐθνικὴν σκηνήν». Συνεπαρμένος στὴν ἀρχὴ ἀπὸ θεωρίες τοῦ Lessing καὶ τὸν θαυμασμὸ τοῦ Ἱσπανικοῦ θεάτρου καὶ τοῦ Σαιξπηρικοῦ, θαρρεῖ πὼς στὴν κατεύθυνσή τους βρῆκε τὴν νεοελληνικὴ τραγωδία, καὶ γράφει τὴ «Μαρία Δοξαπατρῆ»· μὰ γρήγορα ἀρνιέται τὶς ἀρχές του καὶ γυρίζει πρὸς τοὺς ἀρχαίους· ἀπὸ τὴ μελέτη τους ἀντλεῖ πιὰ ἀποκλειστικὰ τὴν τεχνοτροπία του. Σὲ κάποιο νεανικό του ποίημα λέει:

Ὁμοίως καὶ τῆς σκηνικῆς ποιήσεως
Τὸ στέμμα δὲν θὰ λάβῃ νέος Ἕλλην πρίν,
Ἐλθὼν τὸ γόνυ κλίνῃ μετὰ σεβασμοῦ
Ἐκεῖ πρὸ τῶν μνημείων τῶν μεγάλων του
Προγόνων καὶ ἐξ αὐτῶν ζητήσει ἔμπνευσιν.

Μαὐτὴ τὴν κατεύθυνση γράφει τὰ δυό του κυριώτερα ἔργα: «Φαῦστα» καὶ τὴ «Μερόπη». Ἡ ἐποχή του, ἡ τότε ἑλληνικὴ ἐποχή, τὸν ἀνακηρύσει τέταρτο συνεχιστὴ τῶν τριῶν μεγάλων Ἀθηναίων τραγικῶν. Τὰ ἔργα του μεταφράζονται ὡς καὶ στὰ Σέρβικα ἀκόμη. Ὁ μαρκήσιος de Saint Hilaire, ἐπαινεῖ τὴ «Μερόπη» του στὴ «Revue Française» τοῦ 1876. Τὸ ἴδιο κι' ὁ Saint Marc Girardin· ὁ de Presle τῆς ἀφιερώνει ἕνα ὁλόκληρο μάθημα. Ὁ Σέρβος καθηγητὴς Milan Savitch στὴ Σερβικὴ «Ἰάβορ» τὸν ἐκθιάζει. Τέλος ὁ G. F. Damiani, ἰταλὸς ἑλληνιστής, γράφει στὴν «Italia del Poppolo»: «La «Fausta» e semplicimente et terribilmente sublime!» καὶ προσθέτει: «Δὲν γνωρίζω δρᾶμα νεώτερον ἐν ᾧ ἡ μητρικὴ φιλοστοργία νὰ ἐξεφράσθη μετὰ τόσης περιπαθείας, μεθ' ὅσης ἐν τῇ Μερόπῃ ταύτῃ, καθὼς δὲν γνωρίζω τραγῳδίαν ἥτις νὰ δύναται νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν «Φαύσταν» τοῦ αὐτοῦ Βερναρδάκη, ἐν τῇ παραστάσει τοῦ ἀθέσμου ἔρωτος μητρυιᾶς πρὸς προγονὸν» (Μεταφρ. «Ἀκροπόλεως» 1901). Καὶ πάρα κάτω λέει: «δύο μεγάλα ἀριστουργήματα ἐν οἷς δύο μεγάλα πάθη εὗρον ἐπὶ τέλους τὸν ποιητήν των».

Ὁ Βερναρδάκης σήμερα εἶναι ἀπὸ τὴ νεώτερη γεννεὰ λησμονημένος (λησμονημένος δὲν ἦταν κάποτε κι' ὁ Κάλβος, πρὶν τὸν Παλαμᾶ;) Κι' ὅπως δὲν ἄξιζε ἀπὸ τοὺς συγχρόνους του τέτοιο λιβάνισμα, ἔτσι καὶ σήμερα ἔχει δικαιώματα μιᾶς καλλίτερης τύχης.

Τὸ ἔργο του ξεχωρίζει ἀπὸ τὴν καθαρευουσιάνικη παραγωγή, μὲ μιὰ θεμελιώδη διαφορά: Ὁ Βερναρδάκης δὲν ἀντιγράφει τὶς ξένες τεχνοτροπίες. Ἐκτὸς ἀπ' τὴ «Μαρία Δοξαπατρῆ» (ποὺ μοιάζει μὲ ἱσπανικὸ ἱπποτικὸ ἔργο ἑνὸς Lope de Vega, ἢ Cervantes καὶ περισσότερο ἑνὸς Calderon), ἀντλεῖ τὴν τεχνικὴ καὶ τὰ συναισθήματά του ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο δρᾶμα, ποὺ ἀπ' τὴ μελέτη του ὠφελήθηκεν ὅσο κανένας ἄλλος δημιουργός, τῆς καθαρεύουσας τοὐλάχιστον. Εἶναι ὁ ἀρχαϊκὸς Κάλβος τοῦ δράματός της. Θὰ βροῦμε μέσα τους τὴ ρητορεία τοῦ ἀρχαίου θεάτρου, τὰ δραματικά του στοιχεῖα, τὶς ἀναγνωρίσεις, τοὺς παράνομους ἔρωτες, τὴ φροντίδα γιὰ τὴν ἐνιαία διατύπωση τῶν χαραχτήρων καὶ, πάνω ἀπ' ὅλα, τὴν τραγικότητά του, μὲ τὴν Εἱμαρμένη γιὰ κυρίαρχο. Ὁ Κωσταντῖνος, ποὺ νομίζεται μεγάλος κι' ἀληθινὸς αὐτοκράτωρ γιατὶ πνίγει τὰ αἰσθήματά του ἐφαρμόζοντας αὐστηρὰ τὸν νόμο, εἶναι ὁ Σοφόκλειος Κρέων, κ' ἡ Φαῦστα εἶναι ἡ ἀσθενέστερη ἀπομίμηση τῆς Φαίδρας· ὁ Κρῖσπος κρατάει κι' ἀπ' τὸν Ἱππόλυτο κι' ἀπ' τὸν Ὀρέστη. Λίγο πρὶν ἐπέλθουν οἱ καταστροφὲς στοῦ Σοφοκλῆ τὶς τραγωδίες, πάντα λίγες ὑποφώσκουν ἐλπίδες καὶ λίγο πρὶν στείλει τὸν Ἀγγελιοφόρο του ὁ Γάϊος ἐλπίζουν ὁ Κωσταντῖνος κ' ἡ σωριασμένη στὰ πόδια του Φαῦστα, πὼς θὰ σωθεῖ ὁ Κρῖσπος. Μὰ ἀκάθεκτος τοῦ πεπρωμένου μηνυτής, μπαίνει ὁ Ὕπαρχος νὰ πεῖ τὴ λέξη: «ἐθανατώθη».

Ὁ Βερναρδάκης δὲ μιμεῖται τὶς νεώτερες αἰσθηματικὲς νοσηρὲς καταστάσεις τῆς Δύσης, μὰ γιὰ τὴν αἰτία κι' αὐτὸς τῆς χρήσης ξένου πρὸς τὸ μητρικὸ γλωσσικοῦ ὀργάνου, εἶναι ἀνίκανος νὰ δημιουργήσει κάτι ἐντελῶς προσωπικό, καὶ λίγες ἀποτολμᾶ πρωτοτυπίες πάνω στὰ μοτίβα τῶν ἀρχαίων τραγικῶν (ἂν καὶ οἱ ὑποθέσεις του εἶναι καινούργιες. «Μερόπη» ἔγραψαν πολλοί, μαὐτὸς τὴν ἔκανε δραματικώτερη καὶ μὲ πρωτότυπη λύση).

Ἡ καθαρεύουσα, ποὺ καταστρέφει κάθε συγκίνηση καὶ στὴν ἁπλῆ λυρικὴ ποίηση, ἔχει ἀκόμη καταστρεπτικώτερα ἀποτελέσματα στὸ δρᾶμα. Ἐκεῖ ὅπου ἀπαιτεῖται ἡ φυσικότητα καὶ ἡ ζωή, στὸ διάλογο τοῦ δράματος, ἐκεῖ ἡ χλιαρὴ καθαρεύουσα μετριάζει τὴν ἀξία κάθε ἔξαρσης, ὅταν δὲν τὴν ἐκμηδενίζει ὁλότελα: «Κόρη λευχήμων ...μὲ δακρύβρεκτον ὄμμα ἢ τλήμων». Κι' αὐτὰ ἀπὸ σκηνῆς, ποὺ εἶναι φυσικὸ νὰ μὴ μποροῦν νὰ τὰ ποῦν μὲ μεγάλη φυσικότητα οἱ ἠθοποιοί, πού, ὅταν δὲν εἶναι Κοτοπούλη καὶ Ροζάν, θὰ παίρνουν βέβαια τὴν παθητικὴ στάση τῆς ἀρσακειάδας, ποὺ ἀπαγγέλει στὶς ἐξετάσεις της δραματικοὺς μονολόγους στὴν καθαρεύουσα.

Ὡς τόσο ἡ παράσταση τῆς «Φαύστας», οὔτε παράκαιρη, οὔτε ἀποτυχημένη στάθηκε. Κ' ἤρθε σὲ καλή στιγμὴ νὰ μᾶς θυμίσει, πὼς ὑπάρχουν μέσα στὴν καθαρευουσιάνικη ποίηση καὶ μερικὲς ὀάσεις ποιητικές, ποὺ παρεκκλίνουν ἀπ' τὴ γενική της τάση, τὴ μίμηση τῶν ξένων ρωμαντικῶν προτύπων ἢ, ὅταν αὐτὸ δὲ συμβαίνει, τὴ σχολαστική πεζότητα. Εἶναι οἱ σελίδες τους, ποὺ ἀντλοῦν ἀπὸ ἀλλοῦ τὴν ἔμπνευσή τους: ἀπὸ ταρχαῖα πρότυπα. Καὶ ἡ σὰν τὸν Κάλβο προσθέτοντας τὴν ἀριστουργηματική τους ἀτομικότητα, μᾶς δίνουν ἀρχαιόπρεπες καὶ τέλειες ᾠδές, ἢ σὰν τὸν Βερναρδάκη, μὲ μετριώτερην ἀξία καὶ μὲ περισσότερη μίμηση, προσθέτουν κάτι δικό τους (ἀλλοῦ αὐτὸ θὰ ὀνομαζόταν «σχολὴ») στὴ δημιουργία τῆς νεοελληνικῆς σκηνῆς.

Γ. Α. ΡΟΗΣ

Θ. ΛΑΣΚΑΡΙΔΗΣ

Τὸν πρωτογνώρισα μιὰ βραδυὰ τοῦ περσινοῦ χειμῶνα σὲ μιὰ συγκέντρωση τοῦ «Μαύρου Γάτου». Ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ μοὔκανε μιὰν ἀλλόκοτην ἐντύπωση ὁ ἀρχισυντάχτης τοῦ «Ριζοσπάστη» τότε. Μιλοῦσε κάπως βιαστικά, κουνῶντας ὁλοένα τὸ κεφάλι του. Ὅταν ἔβγαλε τὸ καπέλλο του, εἶδα μιὰν οὐλὴ στὸ μέτωπό του—τὸ σημάδι μιᾶς πρώτης σφαίρας, ποὺ ἄγγιξε κάποτε τὸ κεφάλι του—ὅπως ἔμαθα ὕστερα. Ἀκόμα λέγανε πὼς εἶχε πέσει κι' ἀπὸ ἕνα παράθυρο κάποτε στὴν Κωνσταντινούπολη.

Κατάγονταν ἀπ' τὴ Βουλγαρία, ἦτανε 26 χρονῶν, λέγανε πὼς ἄφησε μεγάλη περιουσία κ' ἔφυγε, ἀκολουθῶντας τὸ δρόμο τῶν ἰδεῶν του.

Ἔτυχε νὰ τὸν πλησιάσω ἀρκετά· κι' ὅμως καλὰ-καλά, δὲ μπόρεσα νὰ καταλάβω τὴν ψυχοσύνθεση αὐτοῦ τοῦ παράξενου ἀνθρώπου, ποὺ δέν ἤξερα τίποτα γι' αὐτόν, παρὰ μόνο αὐτό: Θεόδωρος Λασκαρίδης. Ἔτσι μπορῶ νὰ τὸν χαραχτηρίσω: βαρυεστισμένο ἀπ' τὴ ζωή, παραδοξολόγο, φαντασμένο, κομμουνιστή, φαινομενικὸν ἐραστὴ τῆς ὑψηλῆς Τέχνης. Κάποτε μοῦ ἔλεγε:—«Ἢ νὰ γράψει κανεὶς κάτι μεγάλο, —ἢ νὰ μὴ γράψει καθόλου»—κι' ἄλλοτε:—«Θέλω νὰ γράψω κάτι, ποὺ νὰ μὴν τὸχει γράψει κανεὶς Ρωμηός»—«Θὰ φύγω... θὰ πάω στὸ Παρίσι νὰ γράψω γαλλικά!»

Μιὰ ἄσκημη ἀρρώστεια ποὺ τὸν κυρίευε πότε-πότε, μὲκανε νὰ τὸν χαραχτηρίσω ἀνισόρροπο. Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄποψη ὁ θάνατος ἦταν μιὰ εὐεργεσία γι' αὐτόν. Ἕνα βράδυ τοῦ περσινοῦ χειμῶνα μέσα σἕνα καφενεῖο, ἀπάνω σὲ μιὰ συζήτηση μἕνα φανατικὸ Βασιλικό, τὸν εἴδαμε νὰ κυλιέται στὰ πόδια μας, χτυπημένος ἀπ' τὴν ἄσκημην ἀρρώστεια ποὺ τὸν κυρίευε κάποτε, μέ παραμορφωμένο τὸ πρόσωπο...

Ἄλλη φορὰ ἐπέμενε γιὰ κάτι, ποὺ ἄλλοτε εἶχε ὑποστηρίξει τὸ ἀντίθετο. Τὸν ἄκουγα χωρὶς ποτὲ σχεδὸν νὰ τοῦ ἀντιμιλάω.—Εἶχα πεισθεῖ πιά, πὼς «ὁ ἄνθρωπος ἔπασχε».

Ἕνα βράδυ στὰ γραφεῖα τῶν «Χρονικῶν», ποὺ ἦταν ἀρχισυντάχτης —ἀφοῦ προηγουμένως πέρασε γιὰ λίγον καιρὸ κι' ἀπ' τὴν «Πρωτεύουσα»— μοῦ ἔδειξε τὰ χειρόγραφά του. Τὰ εἶχε τοποθετήσει σἕνα συρτάρι τοῦ γραφείου του μαζὶ μἕνα κουτὶ μεταξωτὲς κάλτσες καὶ μὲ μερικὰ ἄλλα μικροπράμματα. Μοὔδειξε ἕνα ρομάντζο του, τελειωμένο, ὅπως ἔλεγε, ποὖχε τὸν τίτλο: «Ὡς τὸ μεγάλο φῶς» —ἕνα κοινωνικὸ ρομάντζο. Δὲ μοῦ διάβασε, παρὰ τὸν πρόλογο, ποὺ τοὖχε γράψει ὁ Κωστῆς Βελμύρας. Ὕστερα τὰ διηγήματα τοῦ τόμου του «Μέσ' ἀπ' τὶς φλόγες», ἀντιμιλιταριστικὰ διηγήματα, ποὺ ἀνήγγειλε γιὰ κάμποσον καιρὸ τὴν ἔκδοσή τους—ὕστερα σώπασε πάλι. Μερικὰ ἀπ' αὐτὰ ἔχουν δημοσιευτεῖ στὸ «Ριζοσπάστη» καὶ στὸ «Νουμᾶ». Στὴ «Μοῦσα» δὲ δημοσίεψε, παρὰ ἕνα κομμάτι ἀπ' τὸ παραπάνω ρομάντζο του μὲ τὸν τίτλο «Σκλάβος» (κοίτα 3ο φύλλο «Μούσας» σελ. 39).

Γιὰ τὸ ἔργο του, φυσικά, δὲ μπορῶ νὰ μιλήσω. Δὲν ξέρω τίποτ' ἄλλο ἔξω ἀπ' τὰ πάρα πάνω. Ἂν κάποτε γίνει γνωστὸ τὸ ἔργο του, θὰ μιλήσουν ἄλλοι πιὸ κατάλληλοι ἀπὸ μένα γι' αὐτό. Γιὰ μένα φτάνει τὸ ὅτι εἶχε κάτι μέσα του· καὶ γι' αὐτὸ τὸ κάτι τοῦ ὀφείλω τὸ σεβασμό μου.

Θὰ τὸν θυμᾶμαι πάντα σὰν ἕναν «τύπο». Ἡ ζωή του, ἂν πραγματικὰ εἶναι ἔτσι, ποὺ τὴν διηγοῦνται, εἶναι ὁλόκληρο μυθιστόρημα. Τὸ μόνο βέβαιο εἶναι, πὼς τὸ γράμμα ποὺ βρέθηκε στὴν τσέπη του «πρὸς τοὺς φίλους, τοὺς γνωστούς του καὶ τὰς Ἀρχὰς τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους», τὄσερνε ἀπὸ πέρσυ μαζί του. Τὄχε στὴν τσέπη του, καθὼς ἔλεγε, γιατὶ ἂν κάποτε αὐτοκτονοῦσε—αὐτὸ πάντα τὸ συλλογιζότανε— θἄτανε μιὰν ἀπόδειξη γιὰ τὴν ἀστυνομία, ἔτσι, ποὺ κανεὶς νὰ μὴν ἐνοχοποιηθεῖ γιὰ τὸ θάνατό του.

ΝΑΣΟΣ ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ

ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ ΒΙΒΛΙΑ

(Μονάχα ἡ ἀποστολὴ δυὸ ἀντιτύπων λαβαίνεται ὑπ' ὄψη).

ΜΑΡΚΟΥ ΑΥΓΕΡΗ: «*Τραγούδι τῆς τάβλας*», *Ἐκδοτικὴ Ἑταιρία «Παρνασσίς», 1921, Ἀθῆναι, ὁδὸς Σταδίου 36.*

Τὸ περιστατικὸ

Τοῦ Μπέγη μὲ τὸν ταμπουρᾶ καὶ τή γλυκὴ γυναίκα,

διηγημένο ἀπὸ τὸν κ. Μᾶρκο Αὐγέρη σὲ σοφὰ δουλεμένους δεκαπεντασύλλαβους, ἀποτελεῖ ἀπὸ κάθε ἄποψη μιὰν ὡραία προσπάθεια ἀπομιμήσεως τῶν δημοτικῶν μας τραγουδιῶν. Τὸ μικρούτσικο αὐτὸ βιβλίο ἀξίζει, ἀναμφισβήτητα, πολλὴ προσοχή. Ἕνα ψεγάδι μονάχα τοῦ βρίσκουμε, ἕνα μειονέκτημα σημαντικώτατο· τὴν ἔλλειψη εἰλικρίνειας, τὴν ἐπιτήδευση, ποὺ διακρίνεται δῶ καὶ κεῖ σὲ κάμποσους στίχους καὶ ποὺ κατορθώνει ὡς ἕνα σημεῖο νὰ τοῦ στραγγίζει τὴ δροσιά, τὴ χαρακτηριστικώτατη δροσιὰ κι ἀφέλεια τοῦ γνήσιου δημοτικοῦ τραγουδιοῦ. Αὐτό, φυσικά, πρέπει ν' ἀποδοθεῖ σὲ μιὰν ἀδυναμία συγγραφική, σὲ μιὰν ἀτέλεια ποιητικοῦ ταλέντου. Μὰ δὲν πρέπει νὰ θεωρηθεῖ ὡς καίριο σφάλμα. Γιατί, βέβαια, ἀναμφίβολα, τὰ δημοτικά μας τραγούδια, θἀποτελοῦν μιὰν ἀληθινή, ρωμαλέα, γνήσια τέχνη, ἴδια μὲ μιὰ δύναμη φυσική, ἀφοῦ δὲν κατάφερε κανεὶς ὡς τώρα (ἂν ἐξαιρέσουμε τὸν Κρυστάλλη) νὰ τὴ μιμηθεῖ στὴν ἐντέλεια καὶ νὰ μᾶς δώσει ἀνόθευτα δημοτικὰ τραγούδια. Μονομέρειες, στίχοι σκορπισμένοι ἐδῶ καὶ κεῖ, στροφοῦλες ξέχωρα βαλμένες, ἀποτελοῦν μέσ' στὴ νεώτερη ποίησή μας ἀξιοσημείωτες ἐπιτυχίες σ' αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὴν προσπάθεια. Εἶναι ὅμως τόσο λιγοστὰ καὶ τόσο σπάνια αὐτὰ τὰ φαινόμενα, ποὺ δὲ μποροῦν οὔτε μιὰν ἐξαίρεση ἀξιοπρό-

σεχτη ν' ἀποτελέσουν.

Ὅσο γιὰ τὸν κ. Μᾶρκο Αὐγέρη, δὲ μπορεῖ κανεὶς παρὰ νὰ ἐπιδοκιμάσει τὸ ἀποτέλεσμα τῆς δικῆς του προσπάθειας. Ἔξω ἀπὸ τὸ ψεγάδι, ποὺ σημείωσα καὶ ποὺ δὲ μπορεῖ νὰ τοῦ καταλογιστεῖ, γιατὶ ἐξάπαντος δὲν τὸ ἔκανε sua sponte, ἀφοῦ τὸ γνήσιο δημοτικὸ τραγούδι πηγάζει ἀπὸ τὴν ψυχὴ τοῦ λαοῦ καὶ δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ διάθεση ἢ τὴν ἔμπνευση ἑνὸς ποιητῆ ὡρισμένου, τὸ «Τραγούδι τῆς τάβλας» μπορεῖ θαυμάσια νὰ σταθεῖ καὶ νὰ μείνει στὴ νέα μας ποίηση. Γιὰ νἀποδειχτεῖ εὐκολώτερα αὐτὴ ἡ κρίση ἀληθινή, ἀρκοῦν κάποιοι στίχοι, ἀντιγραμμένοι χωρὶς ἐκλογή :

Γοργὰ πατοῦν, γοργὰ κυλοῦν καὶ γοργοκατεβαίνουν.

Καὶ παρακάτω, ἐκεῖ ποὺ ὁ Μπέγης παρακαλεῖ τὸ Λύγια νὰ μὴ τὸν σκοτώσει :

«Μὴ σφάεις, μὴ σφάζεις μ' ἄγουρε κι' ἐγὼ σὲ ξαντημέβω.
Στὸ βοϊδαμάξι μου πολὺ ἔχω φλουρὶ κι' ἀσήμι·
Θέλεις λογάρι», ἔπαρε, θέλεις μαργαριτάρι.
Κι' ἂν θέλεις καὶ τὴν ἀδερφὴ μὲ τὸ ξανθὸ βλεφάρι
Νὰ στρώνει τὸ κλινάρι σου καὶ νὰ σοῦ συντυχαίνει
Νὰ σοῦ κηλαύγει τὴν αὐγὴ σὰν τραγουδᾶ καὶ φαίνει.
Ἡ καλομάνα μου πολὺ ἔχει φλουρὶ κι' ἀσήμι
Στέλνει σου χίλια δίστηλα καὶ χίλια κολωνᾶτα,
Νὰ μοῦ χαρίσεις τὴ ζωή· στέλνει καὶ τόσο δέκα
Ν' ἀφήσεις μου τὸν ταμπουρᾶ καὶ τὴ γλυκὴ γυναίκα».

Καὶ στὸ τέλος, ὅταν ὁ Λύγιας παίρνει τὴ γυναίκα τοῦ Μπέγη καὶ τὴν πάει στὰ λημέρια του :

— Ποῦ πᾶς ! ποῦ ; χρυσογέρακα μὲ τὰ φτερὰ βαμμένα ;
— Πάγω στὰ σπίτια μου ψηλὰ τὰ μαρμαροχτισμένα.
— Καὶ τί κρατᾷς στὰ χέρια σου, ἄξιε μου κυνηγάρη ;
— Τὴ νειὰ τὴν καλοπλέξουδη, τὴν ἄσπρη περιστέρα.

Ι. Μ. Π.

HENRI BORDEAUX : «*Ἡ ἀλαφροΐσκιωτη*».— Μετάφρασις Αἰμιλίας Στ. Δάφνη—Ἐκδότης : Μ. Ζηκάκης—Ἀθῆναι 1922—Δραχ. 1.50.

Γ. ΜΑΡΑΝΤΗ: «*Τὸ Μιχελιὸ*» (Κρητικὴ ἠθογραφία) —Ἐκδοτικὴ Ἑταιρεία «Παρνασσὸς»—Ἀθῆναι 1921.— Δραχ. 5.

ΡΑΣΠΕ: «*Οἱ ἀλλόκοτες περιπέτειες τοῦ βαρώνου Μυνχάουζεν*». — Μετάφρ. Κ. Τρικογλίδη.—Ἐκδότης Χ. Γανιάρης καὶ Σια—Ἀθήνα 1922—Δραχ. 3.50.

ΑΙΜ. ΖΟΛΑ : «*Γιὰ μιὰ νύχτα ἀγάπης*».—Μετάφρ. Η. Ἠλιοῦ. — Ἐκδότης: Χ. Γανιάρης καὶ Σια — Ἀθήνα 1922—Δραχ. 2.50.

L. von ARMBUGMANN : «*Ἱστορίες γιὰ λίγους σήμερα καὶ εἴθε γιὰ ὅλους αὔριο*» (Τὸ περίφημο βιβλίο τῆς ἀγάπης) —Ἑλληνικὴ ἔκφρασις Β. Πρατάνου—Τρίτη ἔκδοσις—Ἐκδότης : Μ. Ζηκάκης—Ἀθῆναι 1922—Δρχ. 4.

ΜΑΞΙΜ ΓΚΟΡΚΥ : «*Ὁ κατάσκοπος*»—Μετάφρασις Δ. Μ. Ἐκδότης : Μ. Ζηκάκης—Ἀθῆναι 1922—Δρχ. 2.50.

HENRI BATAILLE : «*Ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸ τριαντάφυλλο*»——Τρίπρακτον θεατρικὸν δρᾶμα—Μετάφρασις Κλ. Παράσχου—Ἐκδότης : Μ. Ζηκάκης—Ἀθῆναι 1922. Δρχ. 4.50.

ΔΟΣΤΟΓΕΒΣΚΗ: «*Οἱ ἀδελφοὶ Καραμαζὼφ*» (Δρᾶμα πεντάπρακτο)—Διασκευὴ καὶ σκηνοθεσία Jacques Copeau καὶ Jean Croué—Μεταφραστής : Γ. Σημηριώτης—Ἐκδότης : Μ. Ζηκάκης—Ἀθῆναι 1922—Δρχ. 3.50.

DARIO NICCODEMI : «*Ἡ δασκαλίτσα*»—Δρᾶμα εἰς πράξεις τρεῖς—Μετάφρασις Ε. Βονασέρα—Ἐκδότης : Μ. Ζηκάκης—Ἀθῆναι 1922—Δρχ. 2.50.

ΦΕΟΝΤΟΡ Μ. ΝΤΟΣΤΟΓΕΒΣΚΥ : «*Ἀναμνήσεις ἀπὸ τὸ σπίτι τῶν πεθαμένων*»—Μετάφραση ἀπ' τὸ Ρωσσικὸ ὑπὸ τῆς Δίδος Α. Κ. μὲ κριτικὸ πρόλογο Πέτρου Πικροῦ—Τόμος πρῶτος—Ἐκδοτικὸς οἶκος «Ἀθηνᾶ»—Ἀθῆναι 1921—Δρχ. 8.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Ὁ κ. Παράσχος στὴν πρωτοχρονιάτικη «Πρωτεύουσα» κι ὁ κ. Σκίπης στὴν πρωτοχρονιάτικη «Πατρίδα» κρίνοντες σὲ λίγες γραμμὲς τὴ λογοτεχνική μας παραγωγὴ τοῦ 1921, δὲν παραλείψανε νὰ ἐπαναλάβουν τὸ παλιό, χιλιοειπωμένο τροπάρι καὶ νὰ παραπονεθοῦν γιὰ τὴν ἔλλειψη κυριολεκτικὰ *ἑλληνικῶν* ἔργων. Ἔχουμε τὴν ἰδέα, πὼς μᾶς ἐπιβάλλεται μιὰ ἀπάντηση καὶ στὸν κ. Παράσχο καὶ στὸν κ. Σκίπη, ποὺ δὲ βαρεθήκανε νὰ χρησιμοποιήσουνε τέτοιους φρικιαστικὰ κοινοὺς τόπους γιὰ νὰ γεμίσουν μιὰ πρόχειρη στήλη ἐφημερίδας.

Πρῶτα-πρῶτα οἱ λέξεις *ἑλληνικό*, *ἑλληνικός*, *ἑλληνικὴ* λογοτεχνία, διήγημα, ποίηση κτλ. ἔχουν τόσο πλάτος, ποὺ μποροῦν νὰ τυλίξουν σαράντα φορὲς καὶ νὰ κρύψουν σὲ μιὰ δεδομένη περίσταση ὁποιοδήποτε φυγομαχοῦντα τυχὸν κριτικό. Ἀνάγκη νὰ ὁριστεῖ καλύτερα: μὲ τὸ νὰ λέμε γνήσια, κυριολεκτικὰ *ἑλληνικὸ* κάτι, τί ἐννοοῦμε ; ὅτι πρέπει νὰ εἶναι ἀντλημένο ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ ζωὴ ἢ ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ φύση; Ὅτι πρέπει νὰ εἶναι ποτισμένο μὲ τὸν ἀέρα καὶ μὲ τὴ δροσιὰ τῶν κλεφτικῶν μας τραγουδιῶν ; Ὅτι πρέπει νὰ εἶναι προσανατολισμένο πρὸς τὰ ἰδεώδη τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητας; Ὅτι πρέπει νὰ εἶναι, ἀπὸ τὴν αἰσθητική του ἄποψη, ὅμοιο πρὸς τὰ ἔργα τῶν κλασσικῶν συγγραφέων μας; Ὁποιαδήποτε ἀπ' ὅλες αὐτὲς τὶς «*θέσεις*» καὶ νὰ ὑποστηρίξει κανείς, κάνει λάθος. Γιὰ τοὺς λόγους, ὅτι :

1) Κάθε τεχνίτης εἶναι ἐλεύθερος νὰ ἐργαστεῖ ἀνεξάρτητα κι ὅπως μπορεῖ ἢ τοῦ ἀρέσει. Ἂν καταφέρει νὰ παρουσιάσει ἕνα ἀληθινὸ ἔργο τέχνης, τὸ ἔργο αὐτὸ θὰ εἶναι ἑλληνικό, γιατὶ τὸ ἔκαμε Ἕλλην τεχνίτης καὶ μόνο γι' αὐτό.

2) Δὲν πρέπει νὰ παραβλέπουμε τὴν ἐπίδραση τοῦ περιβάλλοντος, ποὺ ἀποτελεῖ ἀλύγιστο νόμο φυσικό, ἐπιστημονικώτατα ἀποδειγμένο, στὴν ἐξέλιξη τῆς ζωῆς. Σήμερα γι' ἀμέτρητους λόγους δὲ μποροῦμε παρὰ νὰ *ἐξευρωπαϊσθοῦμε*, ἀφοῦ δὲ μᾶς εἶναι βολετὸ *νὰ ἐξελληνίσουμε*. Καὶ δὲ μποροῦμε παρὰ νὰ σκεπτόμαστε σὰν Εὐρωπαῖοι καὶ μεῖς, νὰ αἰσθανόμαστε σὰν Εὐρωπαῖοι—σὰν ἄνθρωποι τοῦ καιροῦ μας,— νὰ γράφουμε σὰν Εὐρωπαῖοι, νὰ ὑφιστάμεθα ἕνα σωρὸ ἐπιδράσεις Εὐρωπαϊκές.

3) Ἡ λογοτεχνία δὲ δημιουργεῖται τέτοια ἢ τέτοια ἀναλόγως τῶν ὀρέξεων μιᾶς συντροφιᾶς διανοουμένων, συγγραφέων, καλλιτεχνῶν. Ἡ λογοτεχνία στηρίζεται ἀπάνου σὲ νόμους ἐθνολογικοὺς καὶ κοινωνιολογικοὺς καὶ χωρὶς νὰ δίνει αὐτὴ τὸν τόνο στὰ γύρω της πράγματα καὶ γεγονότα, ἀντλεῖ ἀντίθετα ἀπ' αὐτὰ τὴν ὑπόστασή της. Συνεπῶς, εἶναι ὑποχρεωμένη, σὰν ἀντιπρόσωπος τοῦ καιροῦ της, νὰ παρακολουθεῖ τὴ γύρω της ζωή, νὰ ἐμπνέεται ἀπὸ τὶς τάσεις τῆς ἐποχῆς της, νὰ μεγαλώνει καὶ νὰ ζεῖ μέσα στὸ σύγχρονο περιβάλλον της.

4) Ὅ,τι εἶναι δυνατὸ νὰ παρθεῖ ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ κλασσικὰ πρότυπα, ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ ζωὴ καὶ φύση, θὰ παρθεῖ εἴτε ἀπ' εὐθείας εἴτε μέσα ἀπὸ τὸ πρῖσμα μιᾶς Εὐρωπαϊκῆς διανοήσεως. Εἶναι δουλειὰ τῶν συγγραφέων αὐτό, ποὺ δὲ μπορεῖ οὔτε πρέπει νὰ τοὺς τὴν ἐπιβάλει κανείς.

Κ' ἐπὶ τέλους : γιὰ νὰ δημιουργηθεῖ σοβαρή, ἀξιόλογη, ζωντανὴ Νεοελληνικὴ τέχνη δὲ μᾶς χρειάζονται οὔτε τάσεις πρὸς τὰ πίσω, οὔτε κανενὸς εἴδους ἀμπώτιδες. Μᾶς χρειάζονται μόνο μεγάλοι τεχνῖτες, ποὺ θὰ ἐπιβάλουν μιὰ τέχνη ἑλληνική, μιὰ σύγχρονη τέχνη ἐξευρωπαϊσμένη δηλαδή, ποὺ θὰ λέγεται καὶ θὰ εἶναι ἑλληνική, γιατὶ θὰ εἶναι Ἕλληνες οἱ δημιουργοί της.

Αὐτὰ γιὰ ὅσους ἐξακολουθοῦν, ἀπὸ ἕναν ἀνεξήγητον ἀτταβισμό, ἀπὸ μιὰν ἀνεξήγητη προγονοπληξία, νὰ ἐπαναλαμβάνουν κοινοὺς τόπους καὶ ἰδιαίτερα γιὰ τοὺς κ. κ. Παράσχο καὶ Σκίπη.

LA MUSE

PUBLICATION MENSUELLE - BELLES LETTRES - BEAUX ARTS - THÉATRE - CRITIQUE

58 RUE DRAGATSANIOU - ATHÈNES - GRÈCE

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Διάβαμε τοῦτο τὲ μῆνα τὰ περιοδικά :

«ΒΩΜΟΣ» — Δεκαπενθήμερο φιλολογικὸ περιοδικό. Ἱδρύθηκε στὴν Ἀθήνα τὸ 1918)—Περίοδος δεύτερη—Χρονιὰ Λ΄.—Γραφεῖο:33, Rue des Écoles, 33—Paris 5e.

«ΕΣΤΙΑΔΑ»—Μηνιάτικη φιλολογικὴ ἔκδοση—Ἰδιοκτήτης καὶ Διευθυντής : Γιάννης Σγόντζος — Τῆς ὕλης : Ἀνδρέας Λοΐζος—Συνδρ. χρονιάτικη Δρχ. 20. Ἐξάμηνη 12—Χίος.

«Ο ΦΑΡΟΣ»—Δεκαήμερον φιλολογικὸν περιοδικὸν—Ἐκδόται : Ν. Μεταξᾶς, Μ. Κωβαῖος καὶ Σια—Γραφεῖα : Ὁδὸς Σίντι Μιτουάλι ἀρ. 30—Ἀλεξάνδρεια—(Αἴγυπτος).

«ΠΑΙΔΙΚΗ ΧΑΡΑ» — Παιδικὸν Περιοδικὸν—Ἰδιοκτήτης καὶ διευθυντής : Ἀρ. Ι. Ράλλης—Ἀθῆναι—Γραφεῖα : Ὁδὸς Εὐριπίδου, ἀρ. 6—Τιμὴ φύλλου λεπτὰ 80.

«LA REVUE CRITIQUE DES IDÉES ET DES LIVRES»—Chaque mois en un volume de 64 pages in 8o demi—Colombier—Directeur: Jean Rivain—Abonn. étranger Frs. 32—Boulevard Saint-Germain 155—Paris.

«LA REVUE DE L' ÉPOQUE» — Publication mensuelle illustrée d' expression et d'étude des idées, des arts et des lettres Directeur Littéraire : Marcello—Fabri Rue Bonaparte 13. Paris VIe.

«LA CONNAISSANCE»—Revue de lettres et d' idées—Directeurs: René—Louis Doyon et Edouard Willermoz - 9, Galerie de la Madeleine—Paris (8e).

«PRISMA»—Revista Internacional de poesia—Director : Rafael Lozano—Editorial Cervantes, Rambla de Cataluna 72: Barcelona.

«LES CAHIERS DE L' OASIS»—Rédigés par Fernand Leprette et Mauric-Rocher—Paraît 8 fois par an—Rue de Tanis Camp de César—Alexandrie (Egypte).

«L' EXPANSION»—Revue mensuelle littréraire, musicale, artistique—Adres : à M Ch. Bauby, à Prades (Py. Or.)

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΤΟ «ΑΘΗΝΑΪΚΟΝ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ» Χ. ΓΑΝΙΑΡΗ καὶ Σιας ἐξέδωκε τελευταίως τὸν τιμοκατάλογον τοῦ 1922.

ΠΕΡΙΕΧΕΙ:

Χίλια βιβλία περίπου—Ἀνάλυσιν τοῦ περιεχομένου τῶν ἐκδόσεών του — Ὅλα τὰ Ἑλληνικὰ περιοδικὰ καὶ τοὺς ὅρους τῶν συνδρομῶν των—Πληροφορίας ἀπαραιτήτους διὰ κάθε βιβλιόφιλον κ.λ.π. κ.λ.π.

Ζητήσατέ τον, γράφοντες εἰς τὸ
«ΑΘΗΝΑΪΚΟΝ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ» Χ. ΓΑΝΙΑΡΗ καὶ Σιας.
3—Ὁδὸς Σοφοκλέους—3. ΑΘΗΝΑΙ

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1841
ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΟ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟΝ ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΝ ΙΔΡΥΜΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ	*ΟΛΙΚΑΙ ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ*
ΜΕΤΟΧΙΚΟΝ ΚΑΙ ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΝ	ΔΡΑΧΜΑΙ
ΔΡ. 35,000,000	*900,000,000*

Π. Γ. ΜΑΚΡΗΣ & Σ^ΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ – ΕΞΑΓΩΓΗ

Ἀθῆναι, Σοφοκλέους 3. Τηλέφ. 473 — Πειραιεύς, Νοταρᾶ 64. Τηλέφ. 287

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΕΙΣ ΤΑΣ ΚΥΡΙΩΤΕΡΑΣ ΠΟΛΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΚΑΙ ΝΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΓΕΝΙΚΟΙ ΠΡΑΚΤΟΡΕΣ ΤΗΣ

ASIATIC PETROLEUM C° L^TD

ΔΙΑΡΚΗΣ ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΗΚΗ

ΒΕΝΖΙΝΗΣ, ΠΕΤΡΕΛΑΙΩΝ, ΟΡΥΚΤΕΛΑΙΩΝ

Ὑποπρακτορεῖα εἰς τὰ κυριωτέρας πόλεις Παλαιᾶς καὶ Νέας Ἑλλάδος

Γενικοὶ Ἀντιπρόσωποι τῶν Ἑταιρειῶν

WESTERN ELECTRIC Company

BELL TELEPHONE MANUFACTURING Co

OTIS ELEVATOR Company

ΑΠΟΘΗΚΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΩΝ ΕΙΔΩΝ

ΣΥΝΕΡΓΕΙΟΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΣΚΕΥΩΝ

ΑΠΟΘΗΚΗ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΩΝ ΕΙΔΩΝ

ΓΕΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥ

FARBENFABRIKEN VORM. **FRIEDR. BAYER & C°**

ΑΠΟΘΗΚΗ ΧΑΡΤΟΥ

Χάρτης δημοσιογραφικὸς, Χάρτης γραφῆς Χάρτης τυπογραφικὸς

ΜΕΛΑΝΑΙ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΑΙ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΛΛΗΝ. ΕΤΑΙΡΙΑ ΑΣΦΑΛΕΙΩΝ

"Η ΠΡΩΤΗ,,

ΕΤΑΙΡΙΚΟΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΜΕΝΟΝ ΔΡ. 2,000,000

ΑΣΦΑΛΕΙΑΙ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΚΙΝΔΥΝΩΝ ΠΥΡΟΣ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΗΣ

ΑΜΕΣΟΣ ΔΙΑΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΕΩΝ

Ἀσφάλειαι διενεργοῦνται εἰς τὰ Πρακτορεῖα καὶ παρὰ τῇ Γεν. Διευθύνει:

ΑΘΗΝΑΙ — 14, ΣΤΑΔΙΟΥ

ΑΔΕΛΦΟΙ Ν. ΤΡΙΑΝΤΗ

ΕΞΠΡΕΣ

ΑΘΗΝΑ—ΠΑΤΡΑ—ΠΕΙΡΑΙΑΣ—ΛΟΝΔΙΝΟ

Μεταφορὲς γιὰ ὅλον τὸν Κόσμο—Ἐκτελωνισμοὶ—Τράνζιτο